

แลไปข้างหน้า : ประวัติศาสตร์และอนาคต¹

อีริก ฮอบสบอม² เขียน

พรเพ็ญ ชันตระกุล³ แปลและเรียบเรียง

1. บทความนี้เป็นปรากฏของ อีริก ฮอบสบอม ให้ไว้เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม ค.ศ. 1980 ณ London School of Economics and Political Science ตีพิมพ์ลงในวารสาร **New Left Review** ผู้แปลถอดความจากวารสารดังกล่าว โปรดดู *Eric Hobsbawm* "Looking Forward: History and Future," **New Left Review**, 125 (Jan-Feb, 1981), pp. 3-19.
2. อีริก ฮอบสบอม เป็นศาสตราจารย์สอนประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคมอยู่ที่ Birkbeck College มหาวิทยาลัยลอนดอน งานที่สำคัญของเขาคือ **Primitive Rebels: Studies in archaic Forms of Social Movement in the 19th and 20th Centuries**, Manchester 1959; **The Age of Revolution: Europe 1789-1848**, London 1962; **Labouring Men: Studies in History of Labour**, London 1964; **Revolutionaries**, London 1973.
3. ผู้แปลขอขอบคุณอาจารย์กนกศักดิ์ แก้วเทพ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ได้กรุณาจัดหาบทความนี้ให้

ปาฐกถานเป็นปาฐกถาครั้งแรกของปาฐกถาประจำปีที่ให้เป็นอนุสรณ์แด่ เดวิด กลาส (David Glass) เพื่อนของผม และเพื่อนของใครต่อใครหลายคนในห้องนี้ (ซึ่งไม่จำเป็นต้องอาศัยโอกาสดังกล่าวถึงเดวิดต่อหน้าคุณธรร กลาส ผู้นั่งอยู่ ณ ที่นี้ และเป็นคู่ชีวิตในวันครบรอบของเดวิด) เดวิดคือนักวิชาการที่มีชื่อเสียง เป็นอาจารย์สอนหนังสืออยู่ที่แลตเฮิสต์ (LSE)⁴ เขาสอนอยู่ที่นั่นนานทีเดียว และสร้างชื่อเสียงให้กับสถาบันแห่งนี้มาก ผมใคร่ขอเติมสักหน่อยว่า เดวิดมีอะไรหลายอย่างที่ตรงกับธรรมเนียมของชาวแลตเฮิสต์โดยแท้ มีชาวแลตเฮิสต์ไม่กี่คนหรอกครับที่เหมือนเขา เพราะเขาเป็นผู้เรียนรู้อย่างสูงเพื่อทำให้สังคมดีขึ้น เป็นชายโดยธรรมชาติ และเป็นอาจารย์ของสถาบันที่นักศึกษาไม่ได้ลาบซ้อนทองมาเกิด ในอังกฤษเขาเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญที่สุดในวิชาประชากรศาสตร์ เราเห็นแนวความคิดของเขาได้จากหนังสือเล่มแรกสุดที่เขาเขียนว่าด้วยวิชานี้ คือในตอนจบเขาเรียกร้องให้รัฐบาลคำนึงถึง “การปรับปรุงสภาพสังคมให้เหมาะสมในภาวะที่ชนชั้นกรรมกรสามารถอบรมเลี้ยงดูลูกของพวกเขาได้ มิฉะนั้นแล้ว เด็ก ๆ เหล่านี้จะต้องเผชิญกับความทุกข์ยากลำบากทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม” สิ่งที่เดวิดภูมิใจก็คือการได้รับเลือกเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมรอยัล (The Royal Society)⁵ เขาเป็นนักสังคมศาสตร์คนแรกที่ได้รับเกียรติหลังจาก ดร. วิลเลียม ฟาร์ (Dr. William Farr) ได้ในปี 1855⁶ เขามีใจที่โตเต็มเช่น ดร. ฟาร์ คือนักสังคมศาสตร์

4. เดวิด กลาส David V. Glass อดีตศาสตราจารย์แห่งวิชาสังคมวิทยาที่ London School of Economics and Political Science (LSE) มหาวิทยาลัยลอนดอน ผลงานที่สำคัญของเขามีกว่า **The Town, London 1935; The Struggle for Population policies and Movements in Europe, Oxford 1940; บรรณาธิการและผู้เขียนบทความใน Introduction to Malthus, London 1953; บรรณาธิการและผู้เขียนบทความใน Social Mobility in Britain, London 1954; บรรณาธิการและผู้เขียนบทความใน Population in History, London 1965.**
5. สมาคมรอยัล ชื่อเต็มคือ The Royal Society of London for Improving Natural Knowledge ตั้งขึ้นเป็นทางการเมื่อปี 1660 แต่ก่อนหน้านั้นสมาคมได้ก่อตั้งแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ด้านปรัชญาธรรมชาติ (natural philosophy) และการศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์ (human learning) ทุกสาขา นับว่าเป็นสมาคมส่งเสริมความรู้ที่เก่าแก่ที่สุดในอังกฤษและยุโรป
6. ดร. วิลเลียม ฟาร์ (ค.ศ. 1807-1883) เป็นนักสถิติชาวอังกฤษ ความจริงเขาศึกษาทางด้านเภสัช เมื่อจบเขาออกมาทำงานด้านสถิติการแพทย์ เป็นผู้ริเริ่มการใช้สถิติเกี่ยวกับประชากร คือสถิติการเกิด การตาย การแต่งงาน การหย่าร้าง เป็นต้น (vital statistics) ในปี 1838 เขาได้เป็นผู้อำนวยการของสถิติกระทรวง

ปรากฏงานเป็นปรากฏการณ์ครั้งแรกของปรากฏกาประจำเพื่อให้เป็นอนุสรณ์แด่ เดวิด กลาส (David Glass) เพื่อนของผม และเพื่อนของใครต่อใครหลายคนในห้องนี้ (ซึ่งไม่จำเป็นต้องอาศัยโอกาสดังกล่าวถึงเดวิดต่อหน้าคุณลุง กลาส ผู้นั่งอยู่ ณ ที่นี้ และเป็นคู่ชีวิตในวันครบรอบของเดวิด) เดวิดคือนักวิชาการที่มีชื่อเสียง เป็นอาจารย์สอนหนังสืออยู่ที่แลตเอสอี (LSE)⁴ เขาสอนอยู่ที่นั่นมาแต่เดิมนานทีเดียว และสร้างชื่อเสียงให้กับสถาบันแห่งนี้มาก ผมใคร่ขอเตือนสักหน่อยว่า เดวิดมีอะไรหลายอย่างที่ตรงกับธรรมเนียมของชาวแลตเอสอีโดยแท้ มีชาวแลตเอสอีไม่กี่คนหรอกครับที่เหมือนเขา เพราะเขาเป็นนักเรียนรัฐสังคมเพื่อทำให้สังคมดีขึ้น เป็นชายโดยธรรมชาติ และเป็นอาจารย์ของสถาบันที่นักศึกษาไม่ได้ลาบซ้อนทองมาเกิด ในอังกฤษเขาเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญที่สุดในวิชาประชากรศาสตร์ เราเห็นแนวความคิดของเขาได้จากหนังสือเล่มแรกสุดที่เขาเขียนว่าด้วยวิชานี้ ก็ในตอนจบเขาเรียกร้องให้รัฐบาลคำนึงถึง “การปรับปรุงสภาพสังคมให้เหมาะสมในภาวะที่ชนชั้นกรรมกรสามารถอบรมเลี้ยงดูลูกของพวกเขาได้ มิฉะนั้นแล้ว เด็ก ๆ เหล่านี้จะต้องเผชิญกับความทุกข์ยากลำบากทางทางเศรษฐกิจและสังคม” สิ่งที่เดวิดภูมิใจก็คือการได้รับเลือกเขาเป็นสมาชิกของสมาคมรอยัล (The Royal Society)⁵ เขาเป็นนักสังคมศาสตร์คนแรกที่ได้รับเกียรติหลังจาก ดร. วิลเลียม ฟาร์ (Dr. William Farr) ได้ในปี 1855⁶ เขามีจิตใจที่เป็นเช่น ดร. ฟาร์ คือนักสังคมศาสตร์

4. เดวิด กลาส David V. Glass อดีตศาสตราจารย์แห่งวิชาสังคมวิทยาที่ London School of Economics and Political Science (LSE) มหาวิทยาลัยลอนดอน ผลงานที่สำคัญของเขามีกว่า **The Town, London 1935; The Struggle for Population policies and Movements in Europe, Oxford 1940; บรรณาธิการและผู้เขียนบทความใน Introduction to Malthus, London 1953; บรรณาธิการและผู้เขียนบทความใน Social Mobility in Britain, London 1954; บรรณาธิการและผู้เขียนบทความใน Population in History, London 1965.**

5. สมาคมรอยัล ชื่อเต็มคือ The Royal Society of London for Improving Natural Knowledge ตั้งขึ้นเป็นทางการเมื่อปี 1660 แต่ก่อนหน้านั้นสมาคมได้ก่อตั้งแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ด้านปรัชญาธรรมชาติ (natural philosophy) และการศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์ (human learning) ทุกสาขา นับว่าเป็นสมาคมส่งเสริมความรู้ที่เก่าแก่ที่สุดในอังกฤษและยุโรป

6. ดร. วิลเลียม ฟาร์ (ค.ศ. 1807-1863) เป็นนักสถิติชาวอังกฤษ ความจริงเขาศึกษาทางด้านกายภาพ แต่ชอบเขาออกมามีงานด้านสถิติการแพทย์ เป็นตัวเริ่มการใช้สถิติเกี่ยวกับประชากร ทั้งสถิติการเกิด การตาย การแต่งงาน การก่อร้าง เป็นต้น (vital statistics) ในปี 1838 เขาได้เป็นผู้สำเร็จราชการกองสถิติการแพทย์ขึ้น

“ใน” สังคมและ “เทอ” สังคม ไม่ใช่ นักสังคมศาสตร์ที่เพียงแต่สนใจเรื่อง “เกี่ยวกับ” สังคมเท่านั้น

ดังนั้น จึงเป็นธรรมชาติอยู่เองสำหรับปราชญ์ที่มีชั้นเพื่ออุทิศให้เขาจะคงเป็นเรื่องว่าด้วย “ทิศทางของสังคม” ซึ่งผมเข้าใจว่า ในความหมายที่กว้างแล้วหมายถึงการสำรวจหาแนวทางของพัฒนาการสังคมและวิธีปฏิบัติไปสู่แนวทางนี้ ความหมายดังกล่าวเป็นการชี้แนะถึงการมองไปในอนาคตเท่าที่จะทำได้ ซึ่งเป็นการเสี่ยงและอาจทำให้ผิดหวังได้ แต่ก็เป็นอย่างที่จำเป็นจะต้องทำเหมือนกัน การทำนายทายทักความจริงเกี่ยวกับโลกนั้นขึ้นอยู่กับข้อวินิจฉัยเรื่องของอนาคต โดยต้องย้อนกลับไปดูจากสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วในอดีตคือประวัติศาสตร์ ฉะนั้น นักประวัติศาสตร์คือผู้ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องในอดีตก็จริง แต่ไม่อาจหนีเรื่องของอนาคตไปได้ นอกเสียจากว่าจะมีคนมาขีดเส้นแบ่งขอบเขตเอาเอง ซึ่งเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เราแยกมันออกจากกันได้อย่างไร เมื่อผมพูดจบ สิ่งที่ผมพูดไปแล้วก็เป็นอดีตสิ่งที่ผมกำลังจะพูดคือไปเป็นอนาคต แล้วมันยังมีความคิดซึ่งผมรู้สึกว่า มันจะออกมาอย่างไร คุณจะเรียกเจ้านี่ว่า “ปัจจุบัน” ก็ได้ มันอยู่ระหว่างอดีตและอนาคตที่ต่อเนื่องกัน การแยกอดีตออกจากอนาคตหรือแยกปัจจุบันออกจากอดีตนั้น เป็นแค่เพียงเหตุผลเฉพาะกรณีของคนในอาชีพต่าง ๆ กันเท่านั้น เช่น พวกเจ้ามีอริบแห่งมาจะต้องรู้จักความแตกต่างระหว่างอดีตกับอนาคต นักประวัติศาสตร์ที่ฉลาดก็สามารถทำให้อดีตตอบคำถามเกี่ยวกับอดีตได้ พวกนักสำรวจประชามติรู้ดีกว่าใคร ๆ ว่า คำถามที่อดีตตอบไม่ได้นั้น เขาสามารถหาคำตอบได้จากปัจจุบัน แต่เมื่อคำตอบได้มาแล้วก็กลายเป็นอดีต แม้จะเป็นอดีตที่ไม่ไกลนักก็เถอะ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่ามีรอยเชื่อมต่อกันอยู่ระหว่างอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

พวกนักประวัติศาสตร์และนักปรัชญามักต้องการกำหนดความหมายที่แน่ชัดลงไประหว่างอดีตกับอนาคต แต่ไม่มีใครเห็นตามที่พวกเขาหนด มนุษย์ทุกนามและสังคมทุกแห่งมีกำเนิดมาแต่อดีต เรื่องครอบครัว ชุมชน ชาติ หรือการรวมกลุ่มชนิดใดก็ตาม และแม้แต่ความทรงจำของคน ทุกอย่างเหล่านี้ไม่ว่าเป็นอยู่ในปัจจุบันอย่างไรล้วนมีความผูกพันมาจากอดีตทั้งสิ้น คนมักพูดว่า “ยิ่งกว่าเก่า” คำพูดนี้แสดงอาการภายใต้จิตสำนึกของมนุษย์ซึ่งมีป้อนเกิดจากการเรียนรู้ ความจำ และประสบการณ์ ทั้งยังแสดงถึงการเคลื่อนไหวของมนุษย์ที่มีอยู่เป็นประจำเมื่ออยู่ในภาวะอดีต ปัจจุบัน และอนาคต คนมักชอบทำนายทายทักอนาคตและคนก็ชอบทำเช่นนั้น เพราะเป็นการเรียกร้องมาจากความเคลื่อนไหวของจิตสำนึกดังกล่าว และเป็นสิ่งที่จะต้องเกิดขึ้นในเงื่อนไขที่สัมพันธ์กับอดีตอย่างมีระบบไม่ใช่สะเปะสะปะ โครงสร้างของสังคมมนุษย์และวิธีการที่มันเคลื่อนไหวเพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นปัจจัยทำให้มนุษย์กำหนดว่าอะไรจะเกิดขึ้นได้บ้างอะไรจะต้องเกิดขึ้น และอะไรอีกทีที่จะต้องเกิดขึ้นในระบับต่าง ๆ กันแก่ไหน นี่เป็นการทำนายอนาคตได้ระบับหนึ่งซึ่งต้องยอมรับว่าค่อนข้างจำกัด แต่ก็พอมีเหตุผลบ้าง แม้กระนั้น ต้องจำไว้อย่างหนึ่งว่า ถ้ามีการโต้เถียงกันเกี่ยวกับอนาคตในส่วนที่หาความแน่นอนไม่ได้เอาเลย การพยากรณ์จะเกิดขึ้นไม่ได้ หรือใน

ส่วนที่มีความแน่นอนปรากฏเห็นอยู่แล้ว การพยากรณ์ก็ไม่จำเป็น เช่น นักอุทกวิทยาไม่จำเป็นต้องมานอกเราว่าล่องฤดูหนาวก็เข้าฤดูใบไม้ผลิ เป็นต้น

ถ้าสำหรับความคิดเห็นของผมแล้ว ผมเห็นว่าการทำนายอนาคตเป็นสิ่งที่น่าสนใจ มีทางทำได้ และจำเป็นที่จะต้องทำ ซึ่งอันนี้ผมไม่ได้ชี้แนะว่าอนาคตเป็นสิ่งที่กำหนดไว้ได้ และจะไม่มีทางเกิดผลอย่างอื่นที่ต่างไปจากคำพยากรณ์ ผมเองไม่ยืนยันด้วยซ้ำว่าผู้พยากรณ์ต้องถูก ผมมีคำถามในใจอย่างมากว่า ถ้าเราทำนายกันได้แค่นี้ เราจะทำนายอะไรได้บ้าง เราจะทำให้การทำนายมีความน่าเชื่อถือได้อย่างไร และนักประวัติศาสตร์จะเข้ามาทำหน้าที่อะไรได้บ้างเพื่อการนี้ ถึงแม้ว่ามีคนตอบคำถามเหล่านี้ได้ ก็ยังมีเรื่องของอนาคตมากต่อมากที่เราก็ไม่อาจรู้อะไรได้เลย แต่อย่างน้อยที่สุด เพื่อให้เกิดผลมากขึ้น เราอาจลองพยายามดูก็ได้

คำทำนายแห่งเดลฟาย (the Delphic Oracle)⁷ ยังทันสมัยอยู่หรือไม่

ก่อนที่ผมจะพูดถึงปัญหาต่าง ๆ ที่ผมตั้งไว้ ขอเวลาผมสักนิด ผมจะขยายเหตุผลให้ฟังว่าเหตุใดพวกนักประวัติศาสตร์ทั่วไปถึงไม่สนใจหน้าที่ในการวินิจฉัย ใจแต่พวกนี้เท่านั้น ในหมู่พวกนักประวัติศาสตร์ที่มารักชีวิตตัวเอง ซึ่งเห็นประโยชน์และความจำเป็นในการวินิจฉัย ก็ยังไม่มีใครคิดทำหน้าที่ของตนให้ดีขึ้น หรือคอยติดตามปัญหาเกี่ยวกับเรื่องนี้เท่าใด คำตอบชัดเจนอยู่แล้ว เพราะนักประวัติศาสตร์เห็นว่าการทำนายทายทักในวิชาประวัติศาสตร์เหมือนกับการเอาเรื่องมาปะติดปะต่อกัน⁸ พวกเราที่ชอบทำแบบนี้มักไม่เป็นที่สบอารมณ์ของพวกนักประวัติศาสตร์นัก ทางที่ดีควรหลีกเลี่ยงไม่ทำนายอะไรทั้งสิ้น โดยอ้างว่างานอาชีพของเรามีแค่เรื่องราวเมื่อวานนี้เท่านั้น หรือไม่ก็จากที่ตัวเองอยู่ภายในเรื่องการพยากรณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งเป็นเรื่องวิเศษที่ปรากฏในคำทำนายต่าง ๆ ในอดีตนานนมมีเรื่องเช่นนั้น และปัจจุบันพวกโทรศัทพ์หน้าหนังสือพิมพ์ได้ใช้ประโยชน์มาเป็นเครื่องมือทำนายทายทักอยู่ อย่างไรก็ดี แม้ได้จำกัดขอบเขตหน้าที่ของเราดังนี้แล้ว ผมว่ายังมีคนพยายามพยากรณ์อะไรก็อะไรเรื่อยไปทั้งในวงวิชาการและกึ่งวิชาการ ทุกวันนี้มีอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ได้ทุ่มเทให้กับการทำนายอยู่ ทั้งนี้โดยไม่มี ความหวาดหวั่นต่อความล้ม

7. The Delphic Oracle คือการทำนายของเทพเอปอลโล (Apollo) ที่เดลฟายหรือวิหารของเอปอลโล (ศตวรรษที่ 8 ก่อน ค.ศ. - ศตวรรษที่ 4) เทพเอปอลโลให้คำพยากรณ์โดยผ่านตัวกลางคือนางไพเธีย (Pythia) แล้วพระเป็นผู้ตอบออกทีละที คำทำนายนั้นถือว่ามีความศักดิ์สิทธิ์และแม่นยำมาก

8. การศึกษาประวัติศาสตร์ที่มุ่งไปสู่การคาดการณ์อนาคตมักถูกโจมตีโดยพวกนักประวัติศาสตร์วิเคราะหฺ์ พวกนี้ปฏิเสธทฤษฎีประวัติศาสตร์ทุกชนิด และมักเรียกวิธีการของนักประวัติศาสตร์ที่ชอบทำนายอนาคตว่าเป็น “กรรไกรกับแป้งเปียก” (scissors and paste) โปรดดู R.G. Collingwood, *The Idea of History* (New York: Oxford University Press, 1956), pp. 246-82.

เหลวหรือความไม่แน่นอน ตัวอย่างบริษัทแรนคอปอเรชัน (*the Rand Coporation*) เป็นกัน เขาได้จัดตั้งหน่วยงานด้านพยากรณ์ขึ้นมาอีกทั้ง ๆ ที่ไม่ค่อยมีความหวังอะไรเท่าไรนัก เรียกว่า "เทคนิคแห่งเดลฟาย" (*the Delphi technique*)⁹ ผมไม่ได้พูดถกนะ เจ้าเทคนิคแห่งเดลฟายนี่ก็เป็นเทือกแถวหมอกแห่งเดลฟายนั่นแหละ แต่ว่าสมัยใหม่หน่อย พวกเทคนิคแห่งเดลฟายก็คือพวกผู้เชี่ยวชาญกลุ่มหนึ่งที่ยกยอด้วยโถงโพงของไก่ แล้วทายว่ามันจะออกไข่เมื่อไหร่ นอกจากพวกหมอกแห่งเดลฟายสมัยใหม่ที่วานแล้ว ยังมีอีกเป็นจำนวนมาก มีทั้งนักประวัติศาสตร์ นักสังคมศาสตร์ และพวกชอบสังเกตในวงการอื่น ๆ พวกเขาพากันทำนายอะไรก็อะไรมากมาย ถ้าคุณไม่ชอบให้หมอกมาร์กซ์ (*Marx*) จะเอาคนอื่นก็ได้ อย่างเช่น เคอ ทอควิลล์ (*de Tocqueville*) และเบิร์คฮาร์ดท์ (*Burckhardt*) ใกล้เคียง¹⁰ ถ้าเรา

9. The Delphi technique เป็นหน่วยงานที่มีผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ มาทำงานร่วมกัน พวกนี้จะสมมติสถานการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อมาข้อสรุปเกี่ยวกับพัฒนาการของสิ่งต่าง ๆ ถ้าหากได้ผล ข้อสรุปของผู้เชี่ยวชาญจะช่วยทำให้เกิดประสิทธิภาพในด้านพัฒนาการทางเทคนิคมากขึ้น
10. ถ้าหรับนักคิดทั้ง 3 คน ผู้แปลคงไม่จำเป็นต้องพูดถึงมาร์กซ์ แต่จะกล่าวถึง เคอ ทอควิลล์ และเบิร์คฮาร์ดท์เป็นสังเขป

เคอ ทอควิลล์ หรือ *Alexis de Tocqueville* (ค.ศ. 1805-1859) เป็นนักคิดทางการเมืองและนักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส ความที่เขามิมีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาแห่งการปฏิวัติประชาธิปไตยและการปฏิวัติอุตสาหกรรม และการปฏิวัติดังกล่าวทั้งสองมีอิทธิพลต่อความคิดของเขา งานที่สำคัญส่วนใหญ่จึงออกมาในลักษณะการสร้างทฤษฎีความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย งานที่มีอิทธิพลต่อนักคิดทั้งในยุโรปและอเมริกาคือ **Democracy in America** (1835) และ **The old Regime and the French Revolution**, เคอ ทอควิลล์ เน้นความคิดของเขาในเรื่องความเสมอภาคของมนุษย์ในด้านสังคมและการเมือง (*equalitarianism*) การแยกอำนาจทางการเมือง ความอุดมสุข และสถานภาพ (*status*) ของคนในสังคม แนวความคิดของ เคอ ทอควิลล์ เกี่ยวกับสังคมนั้นตรงข้ามกับของมาร์กซ์ ราวกับขั้วแม่เหล็กกับขั้วลบ มาร์กซ์พูดถึงความอุดมสุขและสถานภาพของมนุษย์จริงๆ แต่มาร์กซ์เน้นเรื่องความขัดแย้งทางชนชั้น การรวมอำนาจของพวกชนชั้นนายทุนและหนทางแก้เพื่อรักษาทำให้มนุษย์มีความทุกข์เหมือนกันจริงๆ แต่สิ่งที่มาร์กซ์เน้นคือสิ่งที่เคอ ทอควิลล์หวาดหวั่นว่าจะเห็นระบบการปกครองแบบเบ็ดเสร็จ (*totalitarianism*) หรือเป็นเบ็ดเสร็จแห่งระบบเผด็จการนั้นหมายความว่าคุณภาพของชีวิตมนุษย์จะลดลงไปเรื่อย ๆ แทนที่มนุษย์จะมีความสุขมากขึ้น

ส่วนเบิร์คฮาร์ดท์ (*Jacob Burckhardt* ค.ศ. 1818-1897) เป็นนักประวัติศาสตร์ชาวสวิส เรือนทางสังคมที่เขอมิเป็นลูกศิษย์ของ *Ranke* และ *Kugler* ปรัชญาประวัติศาสตร์ของเขาเป็นความคิดมนุษยธรรมจิตนิยม (*humanistic idealism*) ดังนั้น งานของเขาส่วนใหญ่จึงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของยุโรป ตั้งแต่สมัยที่รียกมาจนถึงยุค Renaissance ที่มีอิทธิพลมากคือ **Die Culture der Renaissance in Italian** ในด้านความคิดทางการเมือง เขาเป็นนักต่อต้านประชาธิปไตย คือต่อต้านการปฏิวัติและวัฒนธรรมเป็นต้นทางสังเกตว่านักคิดทั้ง 3 คนมีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาแห่งการปฏิวัติของยุโรป (ค.ศ. 1830-1848)

คิดว่าพยากรณ์เหมือนกับดาราศาสตร์อย่างต่งเคซ ก็เป็นอันจบแก่นี้ เราไม่ต้องพูดอะไรกันต่อ ครับ การทำนายเป็นเรื่องที่ผิดพลาดได้ แต่เราก็ต้องยอมรับว่า มันมีวิธีการของมันซึ่งเราควรศึกษาว่า ถ้าเรายังอิงเป็นเข้าใส่เป่าอะไรสักอย่าง เรามีสิทธิ์ที่จะหวังว่าเราอาจยังถูก และก็สามารแก้ไขการเล็งปืนให้ดีขึ้นเพื่อยังให้ถูกเป้าจนได้ ในกรณีที่มีมันล้มเหลวโดยสิ้นเชิง เราควรติดตามหาสาเหตุ เพื่อที่เราจะได้ปรับปรุงให้เกิดผลสำเร็จต่อไป

เป็นเรื่องช่วยอะไรไม่ได้จริง ๆ ทีมมนุษย์ชอบทำนาย แต่ทั้ง ๆ ทีมมนุษย์ยังต้องทำนายหรือคาดการณ์ต่าง ๆ การทำนายเรื่องคนและการคาดการณ์เกี่ยวกับอากาศก็ยิ่งหามาตรฐานทำให้หน้าเชื่อถือไม่ได้ และมักไม่แน่นอน แล้วมนุษย์จะต้องทำนายไปทำไม มองกันอีกแง่หนึ่ง พวกอนุกรมวิธานรู้ดีว่า พวกเขาไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอากาศได้ พวกเขาจึงเตรียมหาทางพยากรณ์อากาศไว้ล่วงหน้า เพื่อที่จะแสวงหาประโยชน์จากสิ่งที่เขายังเปลี่ยนแปลงไม่ได้ให้มากที่สุด คนอื่น ๆ ก็ต้องการแบบนี้เหมือนกัน เพราะจะได้เตรียมการทำอะไรบางอย่างได้ทันทั่วทั้ง อย่างห่อตาของผมที่ล่วงลับไปแล้วใจครับ เขาเคยคาดการณ์ได้ถูกว่าฮิตเลอร์ (Hitler) ต้องบุกออสเตรียแน่ แล้วเขาก็ย้ายธุรกิจของเขาจากเวียนนาไปไว้ที่แมนเชสเตอร์ในปี 1937 แต่ก็นั่นแหละ นี่เป็นกรณีที่หายาก คงไม่ใช่ชีวชาวเวียนนาทุกคนคิดได้อย่างเขา มนุษย์มีแนวโน้มที่จะย้อนไปสำรวจอดีตเป็นความรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงอนาคตในทางซึ่งไม่ใช่วิธีป้องกันอย่างที่เคยทำกันมาแล้วเท่านั้น ยังจะค้นหาทางควบคุมให้ได้ด้วย เช่น อย่างที่แล้วมาเรารู้ว่าต้องเตรียมครีมทาผิวไว้เมื่อไหร่ และค่อยไปเราอาจรู้ว่าเราจะทำแคสเทียมได้อย่างไร เป็นต้น เนื่องจากข้อวินิจฉัยของมนุษย์ไม่ว่ามากน้อยเพียงใดย่อมมีผลเปลี่ยนแปลงอนาคต เราจึงไม่ควรปฏิเสธโดยสิ้นเชิงที่จะมองอนาคตเพื่อคาดหวังผลประโยชน์ อย่างไรก็ตาม การคาดหวังโดยวิธีการพยากรณ์มักให้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจ โดยเฉพาะการคาดหวังจากประวัติศาสตร์ การทำนายอากาศไม่มีปัญหาเหมือนการทำนายประวัติศาสตร์ และปัญหาก็มาจากการที่มีบางคนไม่ยอมรับการทำนายประวัติศาสตร์ โดยเห็นว่ามันเป็นไปไม่ได้และเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำในหลายแง่ ทั้งนักเป็นเพราะว่า โดยปกติเรามักไม่ชอบสิ่งที่คนอื่นบอกเรา ส่วนพวกนักประวัติศาสตร์ก็ตกอยู่ในภาวะเสียเปรียบ เนื่องจากพวกเขาไม่ได้รับความสนใจจากกลุ่มคนในอาชีพต่างๆที่ต้องการคำพยากรณ์เป็นประจำ เช่น ทหารเรือ ช่างนา และอื่น ๆ

พวกที่อยู่ในแวดวงของพวกเรา โดยเฉพาะพวกในวงวิชาการการเมือง มักกล่าวเสมอถึงความจำเป็นที่ควรเรียนรู้อดีต ก่อนที่จะยอมรับเช่นนี้ พวกเขาอยู่ที่เดิมอดค่อยเข้าไป แม้กระนั้น พวกเขาก็คงสนใจประวัติศาสตร์เพียงเพื่อเอาไปสนองความต้องการของเขาเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ จึงขาดแรงจูงใจที่จะทำให้มีใครคิดปรับปรุงความสามารถของนักประวัติศาสตร์ในด้านพยากรณ์

ปัญหาว่าด้วยหมอคูที่ใช้ความปรารถนาของตนเป็นเกณฑ์

อย่างไรก็ดี เราไม่ควรไปโทษพวกหมอคู (พวกที่คอยฟังการพยากรณ์ประวัติศาสตร์)¹¹ เท่านั้น บรรดาหมอคูควรมีส่วนรับผิดชอบด้วย มาร์กซ์เองเชื่อในเรื่องเป้าหมายของประวัติศาสตร์ มนุษย์ที่มีหน้าที่กำหนดไว้แล้ว คือสังคมคอมมิวนิสต์ และยังเชื่อว่าพวกชนชั้นกรรมาชีพจะเป็นผู้กำหนดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์แล้ว เขาได้ความลึกซึ้งขึ้นก่อนที่เขาจะวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ เพราะเขาเชื่อว่าประวัติศาสตร์หลักเดียวไม่ได้ที่จะพัฒนาไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์ในที่สุด และเป็นความจริงที่เกี่ยวที่เขาคงการสังคมคอมมิวนิสต์ก่อนที่เขาจะได้ศึกษาเรื่องราวชนชั้นกรรมาชีพ (เรียกว่าเขามีความปรารถนาให้สังคมดีขึ้นเป็นต้นเหตุ)¹² เมื่อคำทำนายเกี่ยวกับสังคมคอมมิวนิสต์ของเขาได้ถูกกำหนดขึ้นก่อนที่เขาจะทำการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ แม้นไม่มีใครยืนยันได้ว่าคำทำนายของเขาจะไม่เป็นจริงก็ตาม ก็ไม่อาจกล่าวได้ว่าการพยากรณ์ของเขามีพื้นฐานมาจากการวิเคราะห์ที่ถูกต้อง อย่างน้อยที่สุดเราคงระมัดระวังที่จะแยกการทำนายที่ขึ้นอยู่กับวิเคราะห์ออกจากการทำนายที่ขึ้นอยู่กับความปรารถนา ในข้อความว่าด้วยแนวโน้มของประวัติศาสตร์การสะสมทุนที่มาร์กซ์เขียนขึ้นและเป็นที่รู้จักดี มาร์กซ์ทำนายว่าการยึดทรัพย์สินจากนายทุนนั้นเป็นกฎที่กำลังจะปรากฏเป็นจริงแล้วในการผลิตของระบบทุนนิยมเอง (นั่นคือ โดยผ่านการเพิ่มทุนมากขึ้น ทำให้เกิดความจำเป็นในสิ่งเหล่านี้คือ ความต้องการใช้แรงงานจำนวนมาก ความมุ่งมั่นที่จะใช้เทคโนโลยี และการควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเต็มที่) การทำนายของมาร์กซ์ข้อนี้ตั้งอยู่บนหลักการวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์และทฤษฎี ซึ่งต่างออกไปและมีความสำคัญกว่าการทำนายของเขาอีกข้อหนึ่งว่า พวกชนชั้นกรรมาชีพจะกลายเป็นชนชั้นที่ยึดกุมบังจายการผลิตแทนผู้ยึดกุมบังจายการผลิตเดิม คำทำนายสองอย่างนี้มีความสัมพันธ์กันก็จริง แต่ไม่เหมือนกัน แน่แน่นอนเราอาจยอมรับคำทำนายข้อแรกโดยไม่ยอมรับข้อสองก็ได้ (เพราะข้อแรกมีหลักการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ ข้อสองเป็นความปรารถนาของหมอคูมาร์กซ์ที่ตั้งเอาไว้ก่อน)¹³

พวกเราเคยทำนายอะไรกันมาแล้วทั้งนั้น ผมสงสัยว่ามีคนที่ยังไม่เคยทำนายอะไรมาเลยหรือไม่ ฉะนั้น ผมว่าไฮ่เรื่องการทำนายในลักษณะที่เป็นการระจุกใจด้วยจิตวิทยาหรืออคติการอย่างทีกล่าวดูมาแล้ว เป็นเรื่องที่พวกเราเข้าใจได้ พวกเราจะหลีกเลี่ยงสิ่งเหล่านี้ก็ไม่ได้หรอก ถ้าหากว่าผู้ทำนายประวัติศาสตร์สามารถทำนายความปั่นป่วนทางสังคมได้อย่างเที่ยงตรงเหมือนกับที่นักทฤษฎีนิยมนิยามวิทยาพยากรณ์เรื่องพายุฝนได้ล่ะก็ บ้านนี้ประวัติศาสตร์คงจะก้าวหน้าในด้านกาวิวินิจฉัยมากกว่าที่เป็นอยู่ขณะนี้ ความจริงเรายังมีคัมภีร์ตำนอยู่มากในเรื่องการทำนายอนาคต และผมคิดว่าสิ่งนี้แหละที่เป็นอุปสรรคสำคัญขัดขวางทางของผู้พยากรณ์ทั้งหลาย ความจริงการพยากรณ์อาจเป็นการเสกสรรปั้นแต่งเอาตามความดำเนินกิจการของผู้พยากรณ์

11.-13. ข้อความในวงเล็บ (.....) เป็นของผู้แปล

ก็ได้ แต่มันยังไม่เป็นปัญหาสำคัญเท่ากับอุปสรรคดังกล่าว เนื่องจากไม่ค่อยปรากฏหลักฐานแสดงว่า การพยากรณ์ตามอารมณ์ของคนทำนายนั้นเกิดขึ้นบ่อยหรือเกิดผลอะไรหรือไม่ จากข้อสังเกตโดยทั่วไป ปรากฏว่าไม่เห็นมีใครสนใจอะไรเกี่ยวกับประวัติศาสตร์หนักหนา ทั้ง ๆ ที่มันให้บทเรียนอย่างที่เห็นกันอยู่แล้ว พวกที่หลงเชื่อในนโยบายเกษตรกรรมของรัฐสังคมนิยม หรือในนโยบายเศรษฐกิจของนางแรชเชอร์ (Thatcher) คงจะยืนยันเรื่องนี้ได้ อาจไม่ค่อยมีใครรอบใจทำให้อำนาจผมจะบอกว่า เรื่องของโอดิปัส (Oedipus) ยังเป็นนิทานสอนใจมนุษย์ได้ในเรื่องที่มีมนุษย์ต้องเผชิญหน้ากับอนาคต แต่เรื่องนี้ต่างกับเรื่องของมนุษย์ในปัจจุบันอย่างหนึ่งเท่านั้น คือเรื่องของโอดิปัสสิ้นสุดไปแล้ว ความจริงโอดิปัสพยายามหลีกเลี่ยงคำทำนายที่ว่าเขาจะต้องฆ่าพ่อและแต่งงานกับแม่ของตัวเอง แต่ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ (เขาต้องพบกับชะตากรรมตามคำทำนายของหมอดู) สำหรับปัจจุบัน พวกคุณมียังมีทางหลีกเลี่ยงพวกหมอดูในเรื่องคำทำนายที่ยังไม่ปรากฏผล คนที่ไม่ต้องการคำทำนายที่เลวร้าย เขาอาจเถียงว่าเขาสามารถหลีกเลี่ยงมันได้ คำทำนายที่ไม่น่าพึงปรารถนาสำหรับเขาเป็นเรื่องเหลวไหลที่หมอดูเองก็ไม่คิดว่ามันจะเป็นจริงเช่นนั้น หรืออาจมีอะไรบางอย่างเกิดขึ้นทำให้คำทำนายที่ชั่วร้ายนั้นไม่เป็นจริงก็ได้

อย่างที่ผมว่าไปแล้วนี่แหละ การทำนายเป็นเรื่องของอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ไปแล้ว และส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับผลของการพัฒนากิจกรรมเฉพาะอย่างในอนาคต ซึ่งมักอยู่ในสาขาเศรษฐศาสตร์ เทคโนโลยีวิทยาคำนวณและการทหาร ดังนั้น อุตสาหกรรมการทำนายตั้งปัญหากลุ่มหนึ่งที่จำกัดและเฉพาะ ซึ่งในระดับหนึ่งมันใช้ได้ แน่หนอนไม่มีอะไรอีกสิ่งมากมายที่ทำให้อุตสาหกรรมประเภทนี้สร้างความผิดพลาดได้มีคำทำนายจำนวนมากต่อมาก (ไม่ว่าคำทำนายนั้น ๆ จะเป็นเรื่องส่วนตัวหรือเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก) ไม่มีเจตนาให้เป็นการบอกอนาคตจริง ๆ แต่ก็ต้องการทำให้เกิดความมั่นใจหรือพิสูจน์ข้อผิดพลาด ด้วยเหตุนี้การทำนายจึงมักทำได้ในลักษณะที่มีเงื่อนไขทั้งนั้น โดยหลักการแล้ว การพิสูจน์ข้อผิดพลาดในการทำนายใช้วิธีให้เวลาในอนาคตเป็นเรื่องไร้ชาติ หรืออาจสร้างภาพอนาคตขึ้นมาเฉพาะเหมือนกับการปฏิบัติการในห้องทดลองซึ่งได้แยกปัจจัยที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป วิธีอันไหนหนึ่งดังกล่าวก็ถามใช้พิสูจน์ข้อผิดพลาดในการทำนายได้ ยังมีวิธีอื่น ๆ อีก คือการใช้ตั้งข้อสมมุติฐาน ซึ่งมักจะอาศัยคณิตศาสตร์ช่วยคัดออกมาเป็นเหตุเป็นผลได้ ถ้าเกิดมีเหตุการณ์จริงสอดคล้องกับข้อสมมุติฐานดังกล่าว ผู้ที่ทำการสมมุติและการพิสูจน์ย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำนายผลเหล่านั้นถูกต้อง

ลักษณะเฉพาะของการทำนายประวัติศาสตร์

ที่นี้เรามาดูการทำนายประวัติศาสตร์บ้าง การทำนายประวัติศาสตร์นั้นมันต่างจากการทำนายอย่างอื่น ๆ 2 ประการคือ ประการแรก นักประวัติศาสตร์สนใจสิ่งที่ เป็นจริงของโลก ซึ่งภายในโลกสิ่งต่าง ๆ ไม่เหมือนกันและมีความหลากหลาย ด้วยเหตุนี้ พวกนักประวัติศาสตร์จึงปฏิเสธนักทฤษฎี นัก

ประวัติศาสตร์รู้ว่าการชี้ชะตาอนาคตของโลกไม่อาจทำได้ในท้องทดลอง นักประวัติศาสตร์รู้ว่าไม่มีสถานการณ์อื่นไหนสามารถกำหนดเอาความสัมพันธ์ระหว่างราคาสลากกับชีพหลายของเงิน ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยเรื่องหนึ่งของ เซอร์ คายธ์ โยเซฟ (Sir Keith Joseph)¹⁴ พวกนักประวัติศาสตร์เขารู้สึกว่ามาก่อนเสียอีก ตามการจำกัดความแล้ว นักประวัติศาสตร์คือผู้ที่สนใจในสิ่งที่เปลี่ยนแปลงและมีความซับซ้อน พวกเขาจะตั้งคำถามอยู่ภายในเนื้อหาที่เท่านั้น ถ้าเทียบพวกนักประวัติศาสตร์กับพวกนักแก๊งสถานการณ์ในวงการธุรกิจที่เกี่ยวข้องขนาดใหญ่ เราจะเห็นว่าต่างกัน พวกแรกไม่ได้สนใจที่ตัวธุรกิจที่เกี่ยวข้องเหมือนอย่างพวกหลัง แต่เขาจะสนใจการที่เกี่ยวข้องคือเมื่อมันมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศอังกฤษในขณะที่มีการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอกด้วย ในแง่นี้ประวัติศาสตร์ก็เหมือนนักวิชาอื่น ๆ เช่น นิเวศน์วิทยา เพียงแต่ว่าประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีขอบเขตกว้างกว่าและมีเนื้อหาซับซ้อนกว่า การแยกความแตกต่างระหว่างประวัติศาสตร์กับนิเวศน์วิทยาเหมือนกับการแยกกลิ่นออกจากขอบฝั่ง ในขณะเดียวกัน การหาจุดที่ประวัติศาสตร์พบกับนิเวศน์วิทยาก็เหมือนกับการหาจุดที่กลิ่นเข้ากระทบขอบฝั่ง การทำเช่นนี้จะคงให้ความสนใจทั้งประวัติศาสตร์และนิเวศน์วิทยาโดยหลักการแล้ว การทำนายประวัติศาสตร์คือการกำหนดโครงสร้างและเนื้อหาขึ้นอย่างคร่าว ๆ ให้เป็นวิธีการใช้คำถามที่เกี่ยวกับอนาคต ซึ่งมีคำถามขึ้นมาและต้องเป็นคำถามที่ตอบได้

ประการที่สอง นักประวัติศาสตร์ไม่สนใจและไม่อินอินในเรื่องการทำนายเช่นพวกนักทฤษฎี ข้อทำนายของพวกนักทฤษฎีหลายประการ ไม่สามารถพิสูจน์ได้ในช่วงชีวิตของพวกเขาหรือในช่วงชีวิตของกรุ่นต่อมา การทำนายของนักประวัติศาสตร์มีจุดอ่อนมากกว่าการทำนายของนักวิชาการในสาขาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ อย่างเช่นนักภูมิศาสตร์ เรื่องที่นักภูมิศาสตร์กำหนดอายุของน้ำแข็งในอนาคคมักมีความน่าเชื่อถือเป็นไปได้น่ามากกว่าที่พวกนักประวัติศาสตร์จะทำนายอนาคต แต่อันนี้ก็ยังไม่พอสันแน่อนไม่ได้ ถ้าเรากำหนดว่าการวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคมต้อง "ทำให้เป็นข้อสมมุติฐานที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าถูก

14. เซอร์ คายธ์ โยเซฟ เป็นรัฐบุรุษชาวอังกฤษ ในระหว่าง ค.ศ. 1970-74 เขาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขและการประกันสังคม (Secretary of State for Social Services, Department of Health and Social Security ผลงานที่ตีพิมพ์คือ **Reversing the Trend: A Critical Appraisal of Conservative Economic and Social Policies**

15. สำหรับนักคิดในกลุ่มนี้ ผู้แปลขอกล่าวถึงไวโกลีกันน้อย (เพราะบุคคลอื่นที่เหลือนั้นเป็นที่รู้จักอยู่แล้ว) *Giam battista Vico* (ค.ศ. 1668-1744) เป็นนักปรัชญาและนักประวัติศาสตร์วัฒนธรรม เป็นนักคิดชาวอิตาลีตอนซึ่งเป็นที่รู้จักและมีอิทธิพลในระหว่างศตวรรษที่ 20 เขาเป็นกนแรกที่ใช้ชื่อประวัติศาสตร์วัฒนธรรมในลักษณะความเจริญและความเสื่อมของสังคมมนุษย์ ในถารนเขาได้พัฒนาเอาเรื่องความเชื่อ ตำนาน บทกวี และภาษาเหล่านั้นมาใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ หนังสือของเขาที่มีอิทธิพลมากคือ **The New Science** ปรัชญาของเขาก็คือประวัติศาสตร์วิัจจักร ซึ่งเน้นความเจริญและความเสื่อมของอารยธรรมมนุษย์

ต้อง" แบบนี้ก็เท่ากับให้ความกรุณาแก่เฉพาะพวกเด็ก ๆ รุ่นลูกรุ่นหลานเท่านั้น สำหรับบรรดาผู้เฒ่าชรา นำสงสารอย่างวิโก้ (Vico) มาร์กซ์ (Marx) แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) และบังเอิญรวมทั้งดาร์วิน (Darwin) เข้าด้วย¹⁶ การกำหนดเช่นนี้จะให้ความกรุณาแก่พวกเขาออกไปหน่อย ทั้งนี้ก็เพราะว่าคนที่กำหนดอย่างนี้ไม่พยายามยึดหยุ่นขอความช่วยเหลือของการวิเคราะห์หลังคม และยังเข้าใจประวัติศาสตร์ผิดอีกด้วย ประวัติศาสตร์แท้จริงเป็นเรื่องของการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของกาลเวลาแต่ละช่วงซึ่งมีความซับซ้อน บางคนอาจกล่าวว่า ที่แน่ ๆ ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องของหลักฐานที่มีอยู่แล้ว ไม่ใช่เรื่องของอนาคตซึ่งยังไม่ปรากฏหลักฐานเอกสารอะไร การทำนายอนาคตจึงเป็นเรื่องที่พิสูจน์ไม่ได้ แม้กระนั้นก็ดี การทำนายอนาคตเกิดขึ้นได้โดยอัตโนมัติ มันเกิดขึ้นมาจากการกำเนิดของอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ซึ่งทั้งหมดแยกออกจากกันไม่ได้ และแม้ว่านักประวัติศาสตร์จะพยายามหลีกเลี่ยงมัน มันก็เป็นตัวชี้แนะอนาคตอยู่แน่นอน ออกุสต์ กองท์ Auguste Comte กล่าวว่า การคาดการณ์เป็นส่วนหนึ่งของความรู้ ไม่ใช่ความรู้เป็นส่วนหนึ่งของการคาดการณ์ (Savoir is not pour prévoir but is part of savoir)

และดังนั้น นักประวัติศาสตร์ก็จะคาดการณ์ได้อยู่เรื่อย ๆ ถ้าเขาย้อนกลับไปพิจารณาอดีต นักประวัติศาสตร์จะมองอนาคตได้เหมือนนักบวชปัจจุบันหรืออดีตที่เพิ่งผ่านพ้น ไม่ใช่อนาคตที่ไกลลิบลับอีกต่อไป พวกนักประวัติศาสตร์ที่เคร่งครัดและคณาจารย์วิทยาศาสตร์มักวิเคราะห์ว่า การเกิดของยุคหนึ่งต่อจากยุคหนึ่งเป็นเรื่องของความต่อเนื่องของเหตุการณ์ซึ่งเป็นเหตุเป็นผลกันและมีข้อเท็จจริงที่อาจเป็นไปได้หลาย ๆ แฉ่ง นักประวัติศาสตร์กลุ่มนี้ต่อต้านการทำนายทายทักอย่างแข็งขัน มีดอร์คเดเกอร์ (เทรเวอร์-โรเปอร์) (Lord Dacre (Trevor-Roper))¹⁶ คนหนึ่งละ เมื่อเร็ว ๆ นี้ เขาได้แสดงทัศนะดังกล่าวในคำกล่าวอำลามหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด แต่ในขณะที่นักประวัติศาสตร์พวกนี้กล่าวคำทำนายพวกเขาได้อาศัยวิธีการทำนายมาใช้วิเคราะห์ประวัติศาสตร์ดังกล่าวข้างต้นเช่นกัน ปัจจุบันผู้ทำนายอนาคตควรต้องสนใจย้อนกลับไปพิจารณาอดีตหรือวิธีการที่ใช้วิเคราะห์สาเหตุ ผล และสู่ทางต่าง ๆ ในเชิงประวัติศาสตร์ เพื่อมุ่งประโยชน์สูงสุดของผู้สนใจเรื่องเหตุการณ์ข้างหน้า แต่ก็ยังไม่มีความปรารถนาประโยชน์ของประวัติศาสตร์นี้ไปใช้เป็นเครื่องมือ โดยหลักการแล้ว การพิจารณาอดีต และการทำนายมีความคล้ายคลึงกัน ทั้งสองอย่างต่างก็มีคุณค่าด้วยค่าที่ต่างเป็นวิธีการรวบรวมประสบการณ์ประวัติศาสตร์ทุกชนิด

16. ลอร์ดเดเกอร์ (เทรเวอร์-โรเปอร์) หรือ Hugh Redwale Trevor Roper เป็นศาสตราจารย์วิชาประวัติศาสตร์สมัยใหม่แห่งมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด มีผลงานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ยุโรปมากมาย เช่น *The Last Days of Hitler* (1947); *The Rise of Christian Europe* (1965); *Religion, The Reformation and Social Change* (1967); *The Plunder of the Arts in the Seventeenth Century* (1970).

เข้าไว้ด้วยกันมากมาย เป็นข้อมูลซึ่งนำมาใช้แนะแนวทางปัจจุบันได้ เราทำนายทายทักที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต ก็สามารถทดสอบได้ว่ามีผลทุกอย่างไว้ด้วยข้อเท็จจริงที่ปรากฏ และข้อสำคัญคือ การพิจารณาอดีตและการทำนายอนาคตเป็นสิ่งซึ่งแสดงถึงประสพการณ์ในการทำงาน และข้อวินิจฉัยของนักประวัติศาสตร์ที่ได้มาในระหว่างที่พวกเขาแต่ละรุ่นทำการค้นคว้าต่อเนื่องกัน นับว่าควรจะได้รับพิจารณาอย่างยิ่ง นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด ยังมีสิ่งสำคัญอีก 2 สิ่งคือ ประการแรก การทำนายของนักประวัติศาสตร์ โดยการย้อนกลับไปพิจารณาอดีต เป็นเรื่องของการพิจารณาความจริงเกี่ยวกับมนุษย์รอบด้าน และซับซ้อน และยังเกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น ๆ อีกด้วย “สิ่งอื่น ๆ” ก็มีอะไร คือระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมซึ่งไม่มีทางจะเป็นเรื่องนามธรรมไปเสียทั้งหมด ประการที่สอง ประวัติศาสตร์ไม่ว่าเกี่ยวข้องกับอะไรก็ตาม ต้องมีเป้าหมายในอันที่จะพยายามค้นหารูปแบบความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่ต่อกัน กลไกและวิธีการเปลี่ยนแปลงและการเปลี่ยนผ่านในสังคมนั้น รวมทั้งทิศทางของการเปลี่ยนผ่านในสังคมด้วย ทิศทางของการเปลี่ยนผ่านในสังคมใช้เป็นกรอบสำหรับการพิจารณาเรื่องของอนาคตได้มากกว่าพวก “ตัวเลขสถิติที่ได้มาจากการรวบรวมข้อมูลโดยวิธีเอมพิริคัลภายในกรอบทฤษฎีที่ไม่มีความสำคัญอะไร” และได้มากกว่าสิ่งที่เบิร์ตฮาร์ทเรียกว่า ความรู้สึกสังหรณ์เอาหรือ “ความสะเปะสะปะไร้แรงจูงใจ” (Ahaung) ซึ่งพวกนักประวัติศาสตร์เขาใช้จำนวนเดียวกันว่า การไปอย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ว่าผมไม่เห็นความสำคัญของสิ่งนี้ แต่การนึกสมมุติเอาเฉย ๆ มันไม่เพียงพอ ถ้าคุณให้อภัยผม ผมขอโทษอะไรสักนิดเถอะ คือด้วยเหตุนี้ ผมถึงว่าการวิเคราะห์พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของมาร์กซ์และของคนอื่น ๆ ไม่ว่าเขาจะเป็นพวกมาร์กซิสต์หรือไม่ก็ตาม มันมีคุณค่าพิเศษในตัวของมันก็ตรงนั้นแหละ (ตรงที่มันไม่ใช่ทฤษฎีที่ได้มาจากความสังหรณ์ที่ไร้ทิศทาง)¹⁷

การทำนายอนาคตโดยอาศัยประวัติศาสตร์เป็นเครื่องชี้นำมีอยู่ 2 วิธีด้วยกัน ซึ่งโดยทั่วไปคนมักจะใช้รวม ๆ กัน วิธีแรกเป็นการทำนายแนวโน้มโดยใช้หลักการทั่วไป (generalization) หรือสร้างเหตุการณ์จำลอง (modelling) ขึ้นมา วิธีที่สองเป็นการทำนายจากเหตุการณ์หรือผลที่เกิดขึ้นจริงโดยใช้การวิเคราะห์เป็นคู่ทาง ตัวอย่างของวิธีแรกเช่นการทำนายความเสื่อมโทรมของเศรษฐกิจอังกฤษที่ดำเนินติดต่อกันมา ตัวอย่างของวิธีที่สองเช่นการทำนายอนาคตของรัฐบาลอังกฤษที่นำโดยนางแมชเชอร์ ถ้าเราทำนายเรื่องการปฏิวัติรัสเซียหรืออิหร่าน (ซึ่งในกรณีแรกปรากฏผลชัดเจนแล้ว แต่ในกรณีหลังยังไม่มีแนวทางชัดเจน) อันนี้เป็นการทำนายที่ใช้วิธีการทั้งสองอย่างดังกล่าวรวมกัน เราใช้วิธีการทั้งสองอย่างรวมกันก็ต่อเมื่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงได้พลิกความคาดหมายของคน เช่นกรณีที่ยอร์มันได้ถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใน ค.ศ. 1945 ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างเยอรมันตะวันออกและตะวันตก (ซึ่งคนไม่เคยคาดหมายมาก่อน)¹⁸

17.-19. ข้อความในวงเล็บเป็นของผู้แปล

ขณะนั้นความไม่แน่นอนของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นอยู่เป็นเรื่องใหญ่มาก แม้ว่าต่อไปเหตุการณ์ต่าง ๆ จะค่อย ๆ คลี่คลายไปเรื่อย ๆ จนกลายเป็นเรื่องมาก่อนข้างแน่นอนเหมือนกับขุมมือที่จับมือจะชกกันแล้ว ทำอะไรก็อะไรมันแคบเข้าจนเราสามารถรวบรวมเอาเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ค่อย ๆ ปรากฏขึ้นนั้นไปสร้างสถานการณ์จำลองขึ้นได้ และค่อนข้างอะไรที่อยู่เหนือความคาดหมายของเรา ๆ ก็คือมันทั้งไปเสีย ถือว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย ไม่สำคัญอะไร แค่นั้นแหละ อะไรที่เราจะถือว่ามันเป็นเรื่องเล็กน้อยไม่มีความสำคัญมันขึ้นอยู่กับปัญหาที่เราจะให้ความสำคัญมันหรือไม่ ทุกวันนี้อะไรหลาย ๆ อย่างที่เราคาดการณ์ไม่ได้ เราก็ถือว่ามันไม่สำคัญ เราไม่มีทางจะรู้ว่าประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาจะถูกดอบสังหารหรือไม่ แค่ว่า จากการวิเคราะห์และประสบการณ์ทำให้เราพอเข้าใจว่ามันเป็นเรื่องยากที่เราสามารถคาดรู้เรื่องแบบนี้ (รัฐหรือไม่รัฐจึงมีความเท่ากัน)¹⁹ ด้วยเหตุนี้ หลายคนต้องปล่อยให้เรื่องแบบนี้เป็นเรื่องเล็กน้อย และมอบให้เป็นหน้าที่ของนักการเมืองประเภทที่เรื่องรอกแซกไม่หวั่นไหวก่อน จนเวลาหนึ่งอาทิตย์ของเขาในวงการเมืองยาวนานหรือไม่ก็เป็นหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์ประเภทกระหายอยากรู้ให้แฉ ๆ ลงไปว่า ในวันที่ 8 ตุลาคม ค.ศ. 1875 เซอร์ สแตฟฟอร์ด นอร์ทโคท (Sir Stafford Northcote)²⁰ เขียนถึง อาร์. เอ. ครอส (R.A. Cross) ว่ายังมีบาง แม้กระนั้น บางคนก็ไม่สามารถทำให้ปล่อยเรื่องแบบนี้ไปได้ (ทุกเรื่องมีความสำคัญสำหรับเขาไปเสียหมด)²¹ อย่างไรก็ตาม เราก็มีทางทำได้มากกว่าที่กล่าวมาแล้ว คือแทนที่เราจะสร้างภาพสถานการณ์อย่างเดียว หรือเปลี่ยนแปลงภาพสถานการณ์ที่เราคาดไว้เดิมเสียใหม่ เราก็สร้างภาพสถานการณ์ใหม่เป็น 2 อย่างเสนอให้พวกเขาถกเถียง เหมือนกับเรื่องชวนหัวของพวกยิวใจคุณ ไม่ว่าเหตุการณ์อะไรก็ตาม พวกยิวเขามองเห็นทางออกได้ 2 ทางทั้งนั้นแหละ (ถ้าไม่เป็นอย่างนี้ก็เป็นอย่างนั้น)²² นี่ก็เป็นวิธีกาการของนักประวัติศาสตร์โดยย้อนกลับไปพิจารณาอดีต มันให้แนวทางได้เหมือนกันนะ²³

การปฏิวัติเดือนตุลาคม (ในรัสเซีย)²⁴ ทายได้หรือไม่

มาถึงจุดนี้ ผมคิดว่าอาจเป็นประโยชน์ไม่น้อยถ้าเราจะลองพิจารณาตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมสักตัวอย่างหนึ่ง คือการปฏิวัติรัสเซีย ซึ่งเป็นเหตุการณ์ในอดีตที่เราอาจเอามาเปรียบเทียบกับเรื่องการทำนาย

20. เซอร์ สแตฟฟอร์ด นอร์ทโคท เป็นรัฐบุรุษอนุรักษนิยมชาวอังกฤษ ในปี 1824 เป็นเลขาธิการของนายกลาดสโตน (Gladstone) และในปี 1875 เขาได้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (Chancellor of the Exchequer)

21.-22. ข้อความในวงเล็บเป็นของผู้แปล

23. ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่าวิธีการที่นักประวัติศาสตร์ใช้ในการคาดการณ์คือ generalization ถ้าให้นักประวัติศาสตร์ขณะอนาคต เขาจะกระทำในขอบเขตที่อดีตเป็นเครื่องนำทางให้ได้ และโดยมากเขาจะเสนอสถานการณ์ที่เขาคิดว่าจะเกิดขึ้นหลาย ๆ อย่างเป็นหลักร่าง ๆ

24. ข้อความในวงเล็บเป็นของผู้แปล

อนาคตก็ไม่ได้ เนื่องจากเหตุการณ์อย่างนี้พิจารณาได้ 2 แห่ง คือถ้ามันไม่เกิดขึ้น คุณก็บอกได้ว่ามันน่าจะเกิด. ดังนั้น การคาดการณ์ที่ใช้วิธีย้อนความจริงในประวัติศาสตร์แบบนี้ถือได้ว่าเป็นการแย้งประวัติศาสตร์ที่เป็นจริง (นั่นคือเป็นประวัติศาสตร์ที่น่าจะเกิดขึ้น แต่ความจริงมันไม่เกิด เอาละ ถ้าอย่างนั้น เราก็ควรแยกแยะให้มันชัดเจน ไปด้วยการคาดการณ์อย่างนั้นต่างจากวิธีการของ “พวกนักประวัติศาสตร์เศรษฐกิจสมัยใหม่” (cliometricians)²⁵ อย่างไร เราคุยอย่างจากความพยายามของโฟเกลก็ได้ โฟเกลพยายามคิดให้ได้ว่าเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาจะพัฒนาไปอย่างไรถ้าไม่มีทางรถไฟ ผมไม่ได้มีเจตนาที่จะปฏิเสธความน่าสนใจในการวิเคราะห์อีกแบบหนึ่ง คือการวิเคราะห์ผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุน เพราะนั่นมันเป็นวิธีการพิสูจน์ได้ว่าอะไรที่มันเกิดขึ้นมันเสริมเหตุผลแล้ว ผมเพียงแต่สังเกตว่าวิธีการที่เขาใช้กันอยู่ในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจเชิงปริมาณ (quantitative economic history) มักไม่คำนึงถึงความเป็นไปได้ในประวัติศาสตร์ (หรือการย้อนความจริงในประวัติศาสตร์)²⁷ ทางรถไฟในอเมริกาถูกสร้างขึ้นมาแล้ว มันจึงเป็นไปได้ที่คนจะไปสมมติเอาจริงเอาจริงว่าถ้ามันไม่ได้มีอย่างนั้น ปัญหาหนักไปตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 (ซึ่งมีทางรถไฟเต็มไปหมดแล้ว)²⁸ หรือคุณจะไปสมมติว่าอย่างนั้นก็ไม่ได้เหมือนกัน คือเศรษฐกิจที่น่าจะยังมีประโยชน์อยู่ต่อไปได้ และน่าจะเป็นธุรกิจที่ยังผลดีเหมือนเดิม ในศตวรรษที่ 19 เราไม่ต้องข้องงหาอย่างนี้อีกแล้ว (หนังสือเรื่อง **Time on the Cross** ของ Fogel และ Engerman²⁹ กระตุ้นให้คนสนใจในปัญหาแบบนี้ ถ้าให้ผมถกเถียงเรื่องแบบนี้ ผมไม่เอาด้วย) ข้อสมมุติแบบนี้คงไปมันก็ไม่ได้

25. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจสมัยใหม่ (new economic history) หรือที่รวบรวมมาใช้คำว่า Cliometrics นั้นเป็นคำที่ใช้แทนกันได้ บางครั้งเรียกว่า econometric history ก็มี ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจสมัยใหม่พัฒนาตั้งแต่ปี 1950 แตกต่างจากวิธีการศึกษาที่นำมาแต่เดิม คือวิธีการของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจจะไม่ใช้การอธิบายความไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยการสะสมข้อมูล แต่จะตั้งข้อสมมุติฐานขึ้นก่อน แล้วสะสมข้อมูลมาพิสูจน์ข้อสมมุติฐานที่ตั้งไว้โดยใช้ทั้งคณิตศาสตร์ สถิติ และทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ (ซึ่งทำให้ในบางแห่งใช้คำว่า quantitative economic history) โดยมากการตั้งข้อสมมุติฐานมักสวนทางกับความเป็นจริง (counterfactual proposition) วิธีการของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจสมัยใหม่นี้ช่วยเสริมการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจจุลภาคและมหภาค

26. โฟเกล หรือ Robert W. Fogel เป็นศาสตราจารย์วิชาเศรษฐศาสตร์และประวัติศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ผลงานที่สำคัญของเขาคือ **The Union Pacific Railroad: A Case in Premature Enterprise** (1960); **Railroads and American Economic Growth: Essays in Economic History** (1964); **The Reinterpretation of American Negro Slavery** (1974).

7.-28. ข้อความในวงเล็บเป็นของผู้แปล และโปรดดูเชิงอรรถ 25

29. ข้อเต็มของหนังสือโปรดดูเชิงอรรถ 26

ทำให้ระบบทาสี้นยาวต่อไปได้จริง แต่ถ้าวางเงื่อนไขจะเป็นปัญหาว่าทำไมมันถึงไม่สามารถยืนยาวอยู่ต่อไปได้ อันที่จริงในศตวรรษที่ 19 ระบบทาสในอเมริกาไม่มีแล้ว และความเสื่อมของมันได้มีผู้ทำนายไว้ได้อย่างเชื่อมั่นมาก่อนด้วย ที่ถูกต้องเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นการมองย้อนออกมาจากอดีตหรือไม่กี่ทศวรรษ การทำนายคือการประเมินความน่าจะเป็นไปได้หลาย ๆ ทาง ถ้าการทำนายไม่มีความหมายอย่างนั้นแล้ว ก็ไม่มี ความหมายอย่างอื่นอีก

การปฏิวัติรัสเซียเป็นสิ่งที่มีความคาดการณณ์กันแล้วโดยทั่วไป โดยที่ไม่ได้คาดคิดถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นจริงในปี 1905 และ 1917 ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น คำตอบก็จะแจ่มอยู่แล้ว จากการวิเคราะห์โครงสร้างทางสังคมและสถาบันของรัฐเซียทำให้เชื่อได้ว่าระบบซาร์ไม่สามารถจะแก้ไขความอ่อนแอและความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้ ถ้าคำตอบนั้นถูก ก็แสดงว่าการวิเคราะห์ดังกล่าวมีน้ำหนักมากกว่าแค่การกล่าวว่าการปฏิวัติหน้าจะเกิดขึ้น และความจริงก็คือมันเกิด ในขณะที่เราวิเคราะห์ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว เราอาจสร้างความเชื่อที่ขัดแย้งกันได้อีกประการหนึ่งว่าการปฏิวัติอาจจะไม่เกิดขึ้นก็ได้ เพราะในตอนนั้นผู้ปกครองรัสเซียอาจใช้ทุกนโยบายต่าง ๆ เข้ายับยั้งการเปลี่ยนแปลงได้ แค่นั้นไปก็ยากนอกเสียจากว่าพวกเขาสามารถถ่วงน้ำหนักของ *ซิสซิฟุส (Sisyphus' stone)* ขึ้นไปตลอดถึงยอดเขาเพื่อปล่อยให้มันตกลงมาในทิศทางที่ต้องการได้³⁰ อันที่จริงแล้ว ในสมัยของพระเจ้าซาร์บางองค์รัสเซียมีนโยบายและรัฐบาลหลายคนที่ดี และมีหลักฐานว่าเศรษฐกิจก็เจริญเติบโตด้วย ซึ่งอันนี้ได้ทำให้พวกเขาริเริ่มหลายคนหลงทางไปว่าทุกสิ่งทุกอย่างคงดำเนินไปด้วยดี นอกจากเรื่องที่ไม่ได้เช่น สงครามและเลนิน (Lenin) การสนับสนุนฐานแก่นนั้นมันไม่เพียงพอ มีเรื่องอื่น ๆ อีกหลายอย่างที่ต่อต้านระบบซาร์ ดังนั้น การต่อต้านระบบซาร์ต้องเกิดขึ้น แม้ว่าตัวเลนินจะไม่คิดปฏิวัติ และทำตัวเป็นนักการเมืองที่ฉลาดโดยตั้งการคอยความหวังว่านโยบายเกษตรกรรมของ *สโตลิปิน (Stolypin)* อาจประสบความสำเร็จ³¹

ทำไมคนจำนวนมากไม่แน่ใจว่าการปฏิวัติรัสเซียเมื่อปี 1905 จะทำให้รัสเซียประสบความสำเร็จในการจัดตั้งรัฐบาลประชาธิปไตยแบบตะวันตก ทั้งนี้ท่ามกลางความปรารถนาและความคาดหวังของพวกเขาด้วยกัน รวมทั้งพวกรัสเซียที่เป็นมาร์กซิสต์ซึ่งเลนินเป็นคนหนึ่งในกลุ่มนี้ สาเหตุก็เป็นเพราะว่า ในที่สุดแล้วพวกชนชั้นกลางรัสเซียได้แสวงหาความอ่อนแอให้ปรากฏในระหว่าง ค.ศ. 1905 และ 1917 ทั้ง ๆ ที่เวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่พวกเขาเริ่มสร้างความสำเร็จและมีแนวทางเป็นของตนเองมากกว่าที่ผ่านมา

30. ซิสซิฟุส ในเทพนิยายกรีกคือคนชั่วร้ายแห่งคอริินท์ เป็นคนโหดร้ายและชอบทำสงครามปล้นสะดมก็ ถูกสาปให้ต้อง นรกรชักรัดปวงชน และต้องคอยถ่วงน้ำหนักของหินขึ้นยอดเขาให้ได้ แต่ไม่เคยสำเร็จ เพราะหินตกลงมาที่เท้าอยู่เสมอ

31. สโตลิปิน (Piotr Arkadevich Stolypin 1863-1911) เป็นรัฐบาลที่กินตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยและนายกรัฐมนตรีในระหว่าง ค.ศ. 1906 - 11 เขาสนับสนุนนโยบายปราบปรามขบวนการปฏิวัติในรัสเซียอย่างรุนแรง ทั้งแนวเทศและฆ่าคนเป็นจำนวนมาก นโยบายเกษตรกรรมของเขาในปี 1905 ได้ก่อให้เกิดชนชั้นนายทุนที่ดิน (landowning kulak class) และแรงงานที่ถูกลดปล่อยซึ่งกลายเป็นกรรมกรในภาคอุตสาหกรรม

ค.ศ. 1900 แต่ความเข้มแข็งและแนวทางชักเกินเลยไปในค.ศ. 1917 มีนักประวัติศาสตร์ที่ไม่เลวคนหนึ่ง ได้ตกเตียงประเด็นนี้โดยเขาเชื่อว่า เหตุที่พวกคนงานในเมืองได้ลุกฮือขึ้นมาก่อความรุนแรงขึ้นเมื่อปี 1917 ก็เนื่องจากว่ารัฐบาลพยายามที่จะไปตั้งข้อบังคับเกี่ยวกับโรงงานขึ้นอีก ทั้ง ๆ ที่มันไม่น่าทำแล้วในเวลา นั้น³² ปัจจุบันถ้าเรารู้เรื่องความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในรัสเซียตั้งแต่ ค.ศ. 1912 ว่ามีเงื่อนไขอะไรบ้างที่กำหนดความมั่นคงของรัฐบาลเสรีนิยม เว้นแต่ที่กำหนดพันธกรณีของสถานภาพชนชั้นกลางต่อระบบการปกครองตอนนั้นเป็นอย่างใด และการปกครองเช่นนั้นก็คงเผชิญกับปัญหาวิกฤตอะไรบางอย่าง (ซึ่งเรารู้ได้เพราะ เหตุการณ์ผ่านหน้ามาแล้ว)³³ การทำนายว่าการปฏิวัติจะต้องเกิดขึ้นเป็นเรื่องที่ง่ายเกินไป จากความกระฉับที่เรารู้ได้จากประวัติศาสตร์เกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าว (ซึ่งแน่นอนไม่ใช่เรื่องที่จะบอกว่าทำไมไม่ได้เกิดขึ้นไป เพราะมันประจักษ์แก่ตาแล้ว) เราอาจคิดเล่น ๆ ได้ว่า หลังจากความล้มเหลวของประชาธิปไตยแล้วมีอะไรมาแทนได้อีกนอกจากลัทธิบอลเชวิค (Bolshevism) ลองนึกดูว่าเป็นระบบการปกครองแบบ ข้าราชการทหาร (military-bureaucratic regime) ใดใหม่ (เป็นไปได้ที่จะหายอย่างนี้ เพราะเบร์ริค ฮาร์ทและพวกหัวเก่าเขาก็ทำนายอะไรที่อะไรกันทั้งนั้นแหละ) แต่ว่าในปี 1917 กองทัพรัสเซียได้ล้มพังพาบไปแล้ว ระบบทหารจะมาแทนระบบประชาธิปไตยก็เป็นไปได้³⁴

32. ในรัสเซียตั้งแต่ปี 1914 เป็นต้นมาจนถึงเดือนตุลาคม 1917 ความขัดแย้งทางสังคมทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ หลัง “แถลงการณ์ตุลาคม” (1905) ของรัฐบาลในสมัยพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ 2 เหตุการณ์ไม่ดีขึ้น พวกพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยและพวกโซเวียตยังคงก่อความรุนแรง เพื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญและคัดค้านการเข้าร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งนำความพินาศทางเศรษฐกิจและสังคมมาสู่รัสเซีย ในที่สุดสถาบันซาร์ก็ถึงกาลอวสาน เพราะการลุกฮือของพวกประชาชนในกรุงเปโตรกราดในเดือนกุมภาพันธ์ 1917 คณะรัฐบาลชั่วคราวอุบัติขึ้นโดยการแต่งตั้งของสมาชิกสภาดูมา ในตอนนั้นความขัดแย้งในรัสเซียยังคงทวีความรุนแรงขึ้นไปอีก ความขัดแย้งมีถึง 3 ระดับ คือภายในคณะรัฐบาลซึ่งเป็นความร่วมมือกันของพวกสังคมนิยม พวกเสรีนิยม และพวกโซเวียตลัทธิสังคมนิยมอย่างหนึ่ง ระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มทหารซึ่งไม่มีความไว้วางใจพวกฝ่ายซ้ายในคณะรัฐบาลและต้องการทำลายองค์กรโซเวียต (กลุ่มพันธมิตรมาร์กซ์) อีกอย่างหนึ่ง และสุดท้าย ระหว่างรัฐบาลกับประชาชนโดยการนำของพรรคบอลเชวิค ท่ามกลางความขัดแย้งเหล่านี้ เมื่อฝ่ายทหารพยายามเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองเพื่อช่วยฝ่ายขวาในรัฐบาลทำลายองค์กรโซเวียต ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับพรรคบอลเชวิคก็มาถึงจุดที่ต้องปะทะกันด้วยกำลังอาวุธ พวกกรรมกรที่ลุกกชโดยเจ้าของโรงงานและกฎหมายแรงงานของรัฐบาลเอง ทั้งยังถูกลอยแพเป็นจำนวนมากเพราะเศรษฐกิจทรุดโทรม พวกเขาได้ลุกขึ้นในขณะพรรคบอลเชวิคเห็นเป็นโอกาสอาศัยพวกกรรมกรเป็นกำลังเข้ายึดอำนาจรัฐในเดือนตุลาคม 1917

33. ข้อความในวงเล็บเป็นของผู้แปล

34. ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 กองทัพรัสเซียอ่อนแอมาก สักดิ์ศรีของกองทัพลดต่ำมาตลอดภายหลังความปราชัยแก่ญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1905 อยู่แล้ว การรบแพ้เยอรมนีบ่อย ๆ ครั้งในระหว่างสงครามทำให้ประชาชนหมดศรัทธา นอกจากนี้ข่าวการทรยศของทหารแห่งชาติบางคนก็ช่วยย่นย่อเป็นได้สักให้เยอรมัน เป็นเหตุทำลายเสถียรภาพกองทัพรัสเซียเองด้วย ผลที่สุดเมื่อฝ่ายทหารต้องมาปะทะกับพวกโซเวียตลัทธิสังคมนิยมในรัฐบาลของเกรนสกี กองทหารรัสเซียก็ยิ่งอ่อนกำลังลง เปิดโอกาสให้พวกมาร์กซ์ลัทธิสังคมนิยมก้าวล่วงอย่างรวดเร็วจนถึงขั้นก่อการปฏิวัติได้สำเร็จ

ในอีกแห่งหนึ่ง เหตุการณ์ปฏิวัติในเดือนตุลาคม 1917 ก็ทางเลือกที่ได้เกิดขึ้นในเวลาอันเหมาะสม มันไม่มีทางเกิดขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ 1917 หรือในปี 1905 นั่นก็คือว่ารัสเซียได้มาถึงซึ่งเงื่อนไขที่จะนำเอาระบบสังคมนิยมเข้ามาภายใต้การนำของพรรคบอลเชวิคแล้ว แม้ว่าบรรดามาร์กซิสต์ด้วยกันเองได้เห็นพ้องกันเป็นเสียงเดียวว่าสังคมนิยมยังไม่ถึงพร้อมซึ่งการปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพ เกาท์สกี (Kautsky)³⁵ และพวกเมนเชวิค (the Mensheviks)³⁶ ได้พากันโต้แย้งอย่างมีเหตุผลนำฟังว่า ความพยายามที่จะให้มีการปฏิวัติโดยยังไม่พร้อมนั้นมีทางล้มเหลวแน่ชัด แต่พวกเมนเชวิคก็เป็นพวกที่มีเสียงน้อย ต่อมาเมื่อการปฏิวัติสำเร็จ มักมีคนอธิบายผลสำเร็จของการปฏิวัติไปในทำนองว่าเป็นเพราะการตัดสินใจของเลนินเข้าแย่งชิงอำนาจอย่างรวดเร็วเมื่อโอกาสเป็คช่องให้ นี่เป็นเหตุผลที่ยังพิสูจน์ไม่ได้ แต่แน่นอนเราพอให้เหตุผลอย่างหยาบ ๆ ได้เหมือนกันว่าทำไมการปฏิวัติซึ่งไม่ควรบรรลุผลสำเร็จจึงเกิดสำเร็จขึ้นได้ เราารู้ยู่่ว่าพวกมาร์กซิสต์ขึ้นเถลิงอำนาจโดยการปฏิวัติ และการปฏิวัติก็มักเกิดขึ้นในประเทศที่พวกมาร์กซิสต์

35. เกาท์สกี (Karl Kautsky 1854-1938) เป็นนักสังคมศาสตร์และนักทฤษฎีสังคมนิยมมาร์กซิสต์ เขาเคยไปหา มาร์กซ์ และเอนเงิลส์ในปี 1881 ในปี 1888 เขาออกวารสาร Die Neue Zeit ที่เมืองสตูดการ์ตเผยแพร่ความคิดมาร์กซิสต์ วารสารนี้ตีพิมพ์บทความของนักคิดสังคมนิยมทั่วโลกรวมทั้งของเขาด้วย ทำให้ทฤษฎีของมาร์กซ์กลายเป็นสำนักคิดขึ้น เขามุ่งงานเขียนด้านประวัติศาสตร์โดยใช้ทฤษฎีมาร์กซิสต์วิเคราะห์คือ **Thomas More and His Utopia** (1888) และ **Foundations of Christianity** (1908) เป็นต้น หลังกองเอนเงิลส์แล้ว เขาเป็นนักทฤษฎีมาร์กซิสต์ที่เด่นที่สุดในวงการสังคมนิยมสากล และเขาเป็นมาร์กซิสต์คนแรกที่คิดทฤษฎีจักรวรรดินิยม แต่ความถนัดของเขาไม่เหมือนกับของฮิลเฟอร์ดิงและเลนิน เขาเชื่อว่าระบบจักรวรรดินิยมไม่ได้เกิดจากระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม แต่เป็นรากฐานซึ่งเกิดขึ้นก่อน โดยเฉพาะในตอนที่ยังมีกำลังก้าวเข้ามาสู่ศตวรรษที่ 20 ใหม่ อำนาจของพวกชนชั้นสูงยังเข้มแข็งอยู่ สำหรับเกาท์สกีแล้ว สังคมนิยมที่พึงปรารถนาคือความร่วมมือกันระหว่างพวกชาวนา ทั้งนั้นจะต้องผ่านขบวนการประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา ด้วยเหตุนี้ หลังการปฏิวัติของพรรคบอลเชวิค เขาได้ประกาศคว่ำบาตรการปฏิวัติใด ๆ ที่จะนำระบบสังคมนิยมกลับไปสู่สังคมล้าหลังโดยกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งที่ใช้ความรุนแรง เพราะนั่นเท่ากับเป็นการทรยศต่อทฤษฎีของมาร์กซ์และประชาธิปไตย และจะนำไปสู่ระบบเผด็จการและความล้มเหลวในที่สุด ข้อโจมตีของเขานี้ปรากฏในงานเรื่อง **The Dictatorship of the Proletariat** (1918) ทำให้เลนินและทรอตสกีประณามเขาว่าเป็นผู้ทรยศ และเขาก็ตอบได้ในงานเรื่อง **Terrorism and Communism** (1919)

36. เดิมพวกเมนเชวิคคือพวกเดียวกับบอลเชวิค แต่เกิดแตกกันในการประชุมพรรคโซเชี่ยลเดโมแครตที่กรุงลอนดอน ในปี 1903 สาเหตุเพราะพวกเมนเชวิคไม่เห็นด้วยกับเลนินที่เสนอให้ทำองค์การพรรคเข้มแข็ง มีการจัดตั้งที่เป็นระบบ และกำหนดบทบาทของพรรค แต่เสียงส่วนใหญ่ในที่ประชุมสนับสนุนเลนิน เมื่อพวกเมนเชวิคต้องสลายตัวไปภายหลังการปฏิวัติ 1917 เกาท์สกีได้แสดงความเห็นอกเห็นใจและให้การสนับสนุนพวกเมนเชวิคต่าง ๆ

เองไม่ได้คาดคิด (นอกจากนี้เรารู้สึกเช่นกันว่าการปฏิวัติอย่างนี้อาจเกิดขึ้นโดยบังเอิญออกมาต่าง ๆ กัน
 ผิดจากที่เราคาดคิดไว้) ตัวเลนินเองในปี 1908 ได้ให้ความสนใจ “เรื่องที่จะก่อความรุนแรงขึ้นได้ในวง
 การเมืองโลก” (เลนินเชื่อมั่นว่าการปฏิวัติในรัสเซียจะต้องเกิดขึ้นอีก โดยพรรคบอลเชวิคต้องทำให้มวลชน
 ล้มพร้อมซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่จะมาถึง)³⁷ และเลนินยังได้คาดคิดถึงสิ่งที่ต่อมาเรียกว่าทฤษฎีความหวังที่จะ
 ก่อการปฏิวัติ “โดยทางอันแหลมที่สุด” (คือหาจังหวะเวลาอันเหมาะสมไปเรื่อย ๆ ไม่ใช่ตั้งหน้าตั้งตาแค่จะ
 ปฏิวัติให้ได้เท่าเดียว)³⁸ อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีใครทายอะไรได้ในตอนนั้น เพียงแค่มีการตั้งความหวังถึงชัย
 ชนะของพวกบอลเชวิค (the Bolsheviks)³⁹ ซึ่งยังอยู่ห่างไกลจากความสำเร็วมก แม้กระนั้น การ
 วิเคราะห์ในเชิงคาดการณ์เป็นเรื่องที่หวังให้เป็นจริงเป็นแน่ไม่ได้ และนี่คือนโยบายหลักของเลนิน (เข
 ตระหนักดีในเรื่องนี้)⁴⁰ มันคงกลกเหลวไหลที่สุดถ้าเราจะมองเลนินในฐานะที่เป็นคนกำหนดความทุกอย่างได้
 การกระทำของชนชั้นอยู่ก็บนทางที่เป็นไปได้ และไม่มีใครเยี่ยงเลนินอีกแล้วที่ได้ลุกขึ้นมาทำการ
 เปลี่ยนแปลงอย่างระมัดระวังหรือด้วยความตระหนักแน่แก่ใจว่าอะไรเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ในที่สุดความ
 หวังก็เป็นความจริง รัสเซียได้หลุดพ้นจากระบบการปกครองในระบบซาร์และยิวชาวก่อมาได้ในสภาพ
 ชีวิตใหม่ของประเทศรัสเซียซึ่งได้เปลี่ยนไปจากเดิมเกินกว่าการคาดคิดที่มีมาก่อนอย่างมาก ที่มันเป็นไปได้
 ได้อย่างนี้ก็เพราะเหตุของเวลาและเนื่องจากเลนินรู้ว่าอะไรคือสิ่งจำเป็นต้องทำไม่ว่าชอบหรือไม่ก็ตาม ถึง
 หากว่าเลนินจะเป็นผู้กำหนดชะตาได้อย่างเหมา (Mao) แต่ในปี 1917 ก็ไม่ใช่มีคนอย่างเขาเพียงคนเดียว
 แล้ว (คนที่เห็นพ้องต้องกันกับเขามียุ่่มากมายในรัสเซีย)⁴¹ เมื่อเขาไม่ใช่ผู้วินิจฉัยสั่งการได้ทุกอย่างที่เขา
 ต้องการ เขาก็ไม่ใช่คนที่ควบคุมทุกอย่างโดยอัตโนมัติแม้แต่พรรคการเมืองของเขา และพรรคบอลเชวิค
 ก็มีใจกว้างที่เข้ารับการการเปลี่ยนแปลงมาก การเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นหลังการปฏิวัติไปแล้วข้างหาก คือ
 เมื่อพวกปฏิวัติได้เข้าไปจัดตั้งรัฐบาลเพื่อระดมคนให้ทำการต่างๆ ในขอบช่วยซึ่งแม้แต่รัฐบาลที่เข้มแข็งที่สุด
 ก็ไม่อาจทำได้เสมอไป

(การปฏิวัติเดือนตุลาคม : เหตุการณ์ที่)⁴² หลีกเลี่ยงไม่ได้หรือว่าอาจเกิดขึ้นได้

เราไม่จำเป็นต้องกำหนดความแนวการวิเคราะห์ของเลนิน เพราะเขาสนใจแค่ผลเพียงประการเดียว
 (คือความสำเร็จ)⁴³ เราอาจวิเคราะห์ด้วยวิธีการของเราเองโดยการเทียบเคียงกับของเขา กล่าวโดยย่อคือว่า
 ปัญหาพื้นฐานเกี่ยวกับการปฏิวัติรัสเซียในปี 1917 ไม่ได้อยู่ที่ความสำคัญว่าใครจะเป็นผู้ปกครองรัสเซีย

37.-38. ข้อความในวงเล็บเป็นของผู้แปล

39. ดูเชิงอรรถ 36

40.-44. ข้อความในวงเล็บเป็นของผู้แปล

แต่เป็นใครจะมาทำให้การปกครองรัฐเซียมีประสิทธิภาพอันนี้ต่างหาก ดังนั้น จึงมีคำถามว่า ทำไมรัฐบาลเฉพาะกาล (the Provisional Government) จึงไม่ประสบความสำเร็จในอันที่จะสร้างความสงบขึ้นได้ ในทันที (ภายหลังจากการโค่นล้มระบบสมบูรณาญาสิทธิราชในเดือนกุมภาพันธ์ 1917)⁴⁴ และปล่อยให้เกิดสถานการณ์ที่บ้านปลายค้อไปจนพวกบอลเชวิคประสบความสำเร็จ⁴⁵ เหตุผลทันท่อนี้แล้วดังนี้ พรรคบอลเชวิค

1. เป็นฝ่ายซ้ายที่พร้อมจะเข้าทำการยึดกุมอำนาจการปกครอง
2. เป็นฝ่ายซ้ายที่มองเห็นปัญหาอันพื้นฐานมาโดยตลอดและให้ความสำคัญกับปัญหาถึงกล่าวถึงความกระตือรือร้น
3. เพราะผลจากข้อ 2 ทำให้พวกบอลเชวิคสามารถเข้าควบคุมสถานการณ์ได้ในกรุงเปโตรกราดและมอสโคว์
4. และก็เป็นเพราะว่าในนาทิวีกฤต พรรคบอลเชวิคเป็นพรรคเดียวที่พร้อมจะยึดกุมอำนาจ ดังนั้น ทางเลือกอันสุดท้ายสำหรับเหตุการณ์ในเดือนตุลาคม 1917 ถ้าไม่ใช่ลัทธิบอลเชวิคก็คืออนาธิปไตยเท่านั้น เราอาจจำลองเหตุการณ์ต่าง ๆ ในตอนนั้นได้เพื่อพิจารณาทางเลือกอื่น ๆ ซึ่งจะเกิดขึ้นแทนการยึดกุมอำนาจโดยพวกบอลเชวิค ทางที่เป็นไปได้มากที่สุดอันหนึ่งก็เกิดสงครามกลางเมือง พร้อมกันนั้นก็จะมีเกิดขึ้นอีกทั้งทวีปเป็นใหญ่ตามที่ต่าง ๆ โดยมีเขตการปกครองเป็นอิสระจากกัน ท้ายที่สุดอาจมีศูนย์กลางหนึ่งสามารถยึดครองเมืองหลวงได้แล้วพยายามจัดตั้งรัฐบาลกลางขึ้น แต่ไม่ใช่เป็นเรื่องง่าย ๆ เลยและต้องกินเวลานานทีเดียว โดยสรุปก็คือว่า ในเดือนตุลาคม 1917 ถ้าไม่เกิดรัฐบาลของพรรคบอลเชวิค สิ่งที่จะเกิดขึ้นประการเดียวก็คือภาวะจลาจล

ตรงจุดนี้เอง เส้นผมไม่อาจบังภูเขาได้อีกต่อไป ดังที่เดนิสได้ประจักษ์ชัดว่า การปกครองประเทศในปี 1917 ทำท่าว่าจะไปไม่รอดและอยู่ในสภาพที่แย่เสียกว่าเมื่อตอนเริ่มต้น มันไม่อยู่ในสภาพการเมืองแบบ “ฟองคลื่น” ฝั่งทวนคลื่นใหญ่เกาะลอยค้อไปได้อีก การปกครองในเวลานั้นมีปัจจัยการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกเข้ามาสัมพันธ์กับปัจจัยภายใน ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ใครล่วงรู้ได้ก่อน ยิ่งไปกว่านั้น การเปลี่ยนแปลงนโยบายก็มีส่วนทำให้ทิศทางของอนาคตหันเหได้ การเปลี่ยนแปลงนโยบายนี้ก็คือการที่ทัศนคติเปลี่ยนวิธีทางอย่างแน่วแน่และด้วยความสำนึก แม้ว่าจะอาจจะผิดพลาดได้ก็ตาม ดังนั้น การที่พรรคบอลเชวิคได้ทัศนคติที่กั๊กสากล (International) ขึ้นมาใหม่โดยปฏิทรรศน์ที่มีความคิดเห็นแตกต่างจากมาตรฐานของพวกคนนั้น ก็เป็นเรื่องที่มีเหตุผลเพราะในระหว่างปี 1919-1920 สถานการณ์ทั่วไปต่อบรรยากาศที่จะเกิดการปฏิวัติในประเทศยุโรปอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ดี พวกโซเชี่ยลเดโมแครตกับพวกคอมมิวนิสต์ยังคงรักแองกันอยู่ และเป็นศัตรูต่อกันจนกลายเป็นปัญหาอันบังคับให้เห็นมาโดยที่ทั้งสองฝ่ายก็ไป

45. โปรดดูเชิงอรรถ ๘๒

ให้รู้ตัวในขณะนั้น ปัญหาที่สืบต่อกันมาอยู่ในลักษณะต่างๆ กันแล้วแต่สถานการณ์⁴⁶ มาถึงตอนนี้เราจะเห็นว่าความแตกต่างระหว่างการแลไปในอนาคตกับกำหนดของอันไปในอดีตมันมีความสำคัญขึ้นมาแล้ว ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม การแลไปในอนาคตก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจ นอกเสียจากว่าเราจะย้อนกลับไปอดีต ซึ่งเราได้เห็นว่าสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วคือสิ่งที่ “จะต้องเกิด” (เพราะความจริงก็คือมันไม่มีอะไรเกิดขึ้นอีกนอกจากสิ่งนั้น) ถ้าคุณคิดว่าการปฏิวัติของพวกเขาจะไปตลอดรอดฝั่งได้โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์ระหว่างประเทศแล้วล่ะก็ คุณก็คงเอาเงินไปวางพนันตั้งแต่ตอนปลายปี 1918 แล้ว ทั้ง ๆ ที่ยังไม่อาจคาดหมายสถานการณ์ภายหลังเดือนตุลาคม 1917 ได้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นต่อไปแน่ ๆ ที่นั่นฉันบอกว่ามันไปตลอดรอดฝั่งและมันจะสลายวอดไปก็ด้วยละ มันก็คงตายกันอีก แต่แท้จริง ๆ ผมนึกไม่ออกเลยว่าผมจะตายอย่างไรให้สมจริงสมจังโดยจะต้องนึกถึงอนาคตของรัสเซียอีกทั้งไกล ซึ่งมีแตกต่างอย่างมากจากสภาพที่เป็นอยู่ในช่วงตอนที่เรากำลังพูดถึงอยู่นี้ อาจมีภาพสถานการณ์ที่สว่างขึ้นอีกหลายอย่างซึ่งดีกว่าให้คุณเลือก แต่ไม่มีอย่างไหนหรอกนะที่ไม่ได้ทำลายความหวังอันสูงส่งทั้งหลายประการของใครต่อใครที่เกิดขึ้นในปี 1917⁴⁷

46.-47. ภายหลังจากการพ่ายแพ้ของเยอรมนีในสงครามโลกครั้งที่ 1 ความพินาศของชาติและความยากจนทิวโหของชนในประเทศเป็นแรงกดดันอันสำคัญที่ก่อหวอดการปฏิวัติในเยอรมนีเร็วขึ้น ผลก็คือทำให้เกิดการเคลื่อนไหวเพื่อการปฏิวัติในยุโรป (โดยเฉพาะในประเทศแห่งสงคราม) และพรรคคอมมิวนิสต์ของประเทศต่าง ๆ ในยุโรปได้ก่อตั้งขึ้น แต่อย่างไรก็ดี อุดมการณ์ของพวกคอมมิวนิสต์ (พวกโซเชลลิสต์ปฏิวัติ) กับโซเชลลิสต์เดโมแครต (หรือพวกโซเชลลิสต์ประนีประนอม ซึ่งภายหลังจากการรวมตัวกันจัดตั้งสากลที่ 2 พวกเขาได้กลับไปสู่นโยบายปฏิรูปภายในประเทศของแต่ละพรรค) ก็เริ่มแตกแยกกันให้เห็นได้ชัด พวกคอมมิวนิสต์ดูถูกต่อต้านโดยพวกโซเชลลิสต์ประชาธิปไตย (ผู้นำการต่อต้านที่สำคัญก็คือเบร์นสไตน์และเกาทส์) ความแตกแยกบานปลายมากขึ้น พวกพรรคคอมมิวนิสต์ (โดยเฉพาะรัสเซีย) มองเห็นว่า การที่พวกพรรคโซเชลลิสต์เดโมแครต (ในออสเตรเลีย-อังกฤษ เดอร์มัน ฝรั่งเศส อังกฤษ เบลเยียม และ ฯลฯ) ได้หันไปดำเนินนโยบายอ่อนลงและถูกขึ้นสนับ สนุนรัฐบาลของตนทำสงครามจักรพรรดินิยม ในสงครามโลกครั้งที่ 1 นั้น เป็นการทรยศต่อชนชั้นกรรมาชีพและทำลายการรวมตัวของพวกกรรมกรทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ ขณะที่เกิดความขัดแย้งดังกล่าว พรรคบอลเชวิคเร่งเร่งการปฏิวัติในยุโรปจะล้มเหลว จังหวะนั้นเองที่เล็งเห็นว่า การรวมตัวของพวกพรรคคอมมิวนิสต์เข้าด้วยกันมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น จึงตัดสินใจใช้โอกาสตั้งสากลที่ 3 (คอมมิวนิสต์สากลหรือโคมินเทิร์น) ขึ้นที่มอสโกในวันที่ 1919 โคมินเทิร์นมีหน่วยกลางของการบริหาร และโยงใยของโคมินเทิร์นก็คือองค์กรพิเศษเฉพาะกิจต่างๆ องค์กรพิเศษบางหน่วยทำหน้าที่ชักชวนพรรคคอมมิวนิสต์ต่าง ๆ ให้เข้ามาผูกพันกับโคมินเทิร์นอย่างเต็มที่ โดยไม่ให้รวมตัวกันอย่างหลวม ๆ เหมือนสากลที่ 2 แต่โคมินเทิร์นก็สิ้นสุดในสมัยของสตาลิน จบลงพร้อมกันที่สตาลินละทิ้งอุดมการปฏิวัติสากล

อาจกล่าวได้ว่า การที่เล็งเห็นและที่พรรคบอลเชวิคผลักดันสากลที่ 3 ออกมาเป็นผลมาจากความเคลื่อนไหวของสถานการณ์ระหว่างประเทศ แต่ในขณะเดียวกัน สากลที่ 3 ก็มีความสำคัญอย่างมากคือความมั่นคงของพรรคบอลเชวิค เพราะในขณะนั้น พรรคเพิ่งได้รับชัยชนะและเริ่มปรากฏความขัดแย้งด้านยุทธวิธีของอุดมการ

ผมไม่ต้องการให้สิ่งที่ผมกล่าวไปแล้วยืนยันว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์คือสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ผมต้องการชี้ให้เห็นถึงขอบเขตและข้อจำกัดในการทำนาย ถ้าเราลองฝึกคิดในเชิงคาดการณ์ดู มันก็ทำให้เรา ได้เน็ดถึงอะไรที่มันไม่น่าจะถึงกาลอวสานก็ได้ เช่น ระบบซาร์น่าจะยืนยาวต่อไปได้ (แต่ทำไมไม่เป็นเช่นนั้น)⁴⁸ หรือที่น่าจะเกิดขึ้นได้ เช่น การปฏิวัติรัสเซียซึ่งเป็นผลทำให้เกิดระบบการปกครองหลังการปฏิวัติโดยพวกที่ไม่ใช่เสรีนิยม และก็ทำให้โซเวียตเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในขอบเขตที่กว้างขวาง นอกจากนี้ การวิวิธวิสัยก็อย่างคาดการณ์ยังทำให้เรารู้จักแยกแยะสิ่งที่น่าจะเป็นไปได้และเป็นไปไม่ได้ โดยการที่เราจะเข้าใจการปฏิวัติของเซมินได้โดยไม่สับสน และทำให้เราสามารถวินิจฉัยเหตุการณ์ในเคื่อนตุลากรมได้ด้วยข้อสมมุติฐานเช่น ขณะนั้นถ้าบอลเชวิคไม่ทำการปฏิวัติ สภาวการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้มีหลายอย่างคือ ถ้าไม่ใช่เป็นอนาธิปไตย ก็อาจเป็นอย่างอื่นได้อีกมากมาย แต่อะไรที่น่าจะเกิดขึ้นหรือไม่ อย่างไรนั้น เราให้เหตุผลได้ การคาดการณ์ก็ให้คำตอบเราได้ดีกว่า ทำไมเลนินจึงเกิดความมั่นใจที่จะเข้ายึดอำนาจในเคื่อนตุลากรม แล้วไม่แน่ใจที่จะดำเนินการต่อไป มันทำให้เราสามารถชี้เฉพาะถึงเงื่อนไขที่ทำให้การปฏิวัติผ่านพ้นไปได้โดยไม่ล้มเหลว และถึงเงื่อนไขอะไรบ้างที่คาดการณ์ได้ คาดคิดไม่ได้ มันทำให้เราสามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างความสามารถที่จะทำนายในเชิงวิเคราะห์ขบวนการเปลี่ยนแปลงซึ่งไม่อยู่ในอำนาจที่ใครจะควบคุมได้ (อย่างเช่นเรื่องราวส่วนใหญ่ในประวัติศาสตร์รัสเซียเมื่อปี 1917) กับขบวนการเปลี่ยนแปลงซึ่งเตรียมการเอาไว้ก่อน ถ้าแยกแยะสองสิ่งนี้ไม่ได้ก็มักทำให้ประเด็นใหญ่สับสน ผมไม่เชื่อตามที่นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันที่มีทฤษฎีกล่าวว่า "สังคมจะเปลี่ยนแปลงไปตามการจัดให้เป็นระเบียบและเป็นเสถาบันมากขึ้นทีละขั้น อะไรที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจะมีส่วนคล้ายคลึงกันกับสิ่งที่เรากำหนด จะให้มันเป็นเช่นในปัจจุบันนี้ ทั้งนี้ อนาคตจึงเป็นสิ่งที่พยากรณ์ได้" ความจริงแล้ว เราเพียงแค่สามารถทำนายพัฒนาการของสังคมนิยมได้ในระดับหนึ่งที่ว่า นโยบายของโซเวียตมีเป้าหมายที่ถูกกำหนดแล้วว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควรจะต้องทำ แต่เนื่องจาก พวกหมอบอกและนักการเมืองมักต้องผัดทวงกับนโยบายที่กันกำหนดไว้อยู่เสมอ สิ่งที่ทำให้เป็นอย่างนั้นก็คือ ข้อแตกต่างระหว่างขีดความสามารถของนโยบายกับขั้นตอนใน

ขั้นภายใน โดยเฉพาะความแตกต่างระหว่างเลนินและสตาลินกับทรอตสกีและบูควิน นอกจากนี้ พรรคยังต้องคิดถึงการแข่งขันอำนาจทั้งหมดในรัสเซียเพื่อจัดปฏิรูปภายใน และรวมทั้งการแทรกแซงของฝ่ายสัมพันธมิตรด้วยคือ อังกฤษ อเมริกา ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น ซึ่งให้ความช่วยเหลือพวกรัสเซียที่เป็นกลุ่มปฏิวัติคือพรรคบอลเชวิคโดยทำการต่อสู้ยุโรปนอก (พวกไวท์การ์ด เกเรนสกีและคอสแซค พรรครัฐธรรมนูประชาธิปไตย พรรคสังคมนิยมปฏิวัติ พวกเมนเชวิค พวกลัทธินาธิปไตย และพวกประชาธิปไตยต่าง ๆ ฯลฯ) ความขัดแย้งและการต่อสู้ยังคงอยู่ภายในรัสเซียหลังการปฏิวัติเคื่อนตุลากรมเช่นนี้เองทำให้พรรคบอลเชวิคต้องต่อสู้อย่างหนักเพื่อการอยู่รอดของการปฏิวัติเป็นเวลานานหลายปี แม้พรรคบอลเชวิคได้ประสบความสำเร็จในด้านการปราบปรามการต่อต้านภายใน แต่ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ภายในพรรคคนกลับกลายกลายเป็นแรงผลักดันไปเรื่อย ๆ และแตกหักในสมัยสตาลิน

48. ข้อความในวงเล็บเป็นของผู้นับถือ

การกำหนดนโยบายให้ถูกต้อง อันหนึ่ง และกับชีวิตของของการดำเนินนโยบายที่ทำให้เกิดความผิดพลาดได้อย่างใหญ่หลวง อีกอันหนึ่ง ก็อย่างที่พระเจ้าแผ่นดินทรงทราบคืบนั้นแหละ ว่าบางทีการแพ้สงครามเพียงหนเดียวสามารถพลิกสถานการณ์ได้มากกว่าการชนะสงครามถึงสิบหนเสียอีก ข้อสุดท้าย การฝึกศึกษาคาดการณ์ยังทำให้เราสามารถประเมินพวกหมอกุญแจพจนานุกรมที่เข้าไปในวงการประวัติศาสตร์อันมีเรื่องให้ทายกันได้มาก เท่าที่สมควร จากหนังสือต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างกว้างขวาง ผมยังไม่เคยเห็นมีใครได้สำรวจดูเพื่อประเมินว่ามีหมอกุญแจไหนบ้างที่สามารถทำนายประวัติศาสตร์ได้เบื้องต้น ทั้ง ๆ ที่ในอดีตและปัจจุบันมีหมอกุญแจลือไปหมด

การหยั่งหาช่วงเวลา

ในแง่หนึ่ง การทำนายแนวโน้มในสังคมง่ายกว่าการทำนายเหตุการณ์ เพราะการทำนายแนวโน้มในสังคมขึ้นอยู่กับสิ่งที่เราเห็นว่าสามารถกล่าวถึงได้อย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับคนและช่วงเวลาโดยตลอด ทั้งนี้ไม่ต้องใส่ใจกับเรื่องความแน่นอนในการตัดสินใจของคน การเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ ความบังเอิญ และความเป็นไปได้ต่าง ๆ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การทำนายแนวโน้มในสังคมขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะพูดถึงมาโดยไม่รู้เรื่องตั้งแต่แต่ละคนเสียก็ได้ ถ้าเราพูดถึงแนวโน้ม มันต้องเกี่ยวข้องกับเวลาอย่างค้ำๆ ช่วงหนึ่ง ในแง่หนึ่ง การพูดถึงแนวโน้มก็หมายถึงการทำนายในระยะยาวซึ่งแตกต่างจากระยะสั้น แม้ว่าระยะยาวที่ว่านี้อาจสั้น เมื่อเทียบกับการทำนายในช่วงระยะยาวเกินช่วงชีวิตของมนุษย์ซึ่งอยู่ในราว 100 ปี เป็นอย่างมาก แต่ที่ผมนึกขึ้นได้ยังมีการทำนายล่วงหน้าถึงพันปีก็มี พันปีนั้นรวมสองความหมายเลยนะครับ (คือทั้งที่เป็นระยะพันปีที่มักทำนายอะไรก็อะไรมากมาย กับพันปีที่ในโลกพระศรีอารีย์)⁴⁹ แต่ข้อเสียของการทำนายในระยะยาวก็คือว่า เราแทบจะไม่สามารถกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมได้ ช่วงเวลาที่ยาวมาก ๆ อาจทำให้เราเห็นว่าน่าจะมีอะไรเกิดขึ้นได้บ้าง แต่ถ้าให้บอกว่าเมื่อไหร่คงยาก ตัวอย่างเช่น ในราวทศวรรษ 1840 คนเขาก็ทำนายกันแล้วว่าคือไปสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตรัสเซียจะกลายเป็นมหาอำนาจครองโลก โดยเหตุที่ประเทศทั้งสองมีขนาดพื้นที่ใหญ่โตและมีทรัพยากรมาก แต่คนใจเท่า่นั้นที่กำหนดว่าประเทศทั้งสองจะเป็นมหาอำนาจเมื่อไหร่เมื่อนั้น เช่นบอกว่าต้องเป็นแน่ในปี 1900 อะไรอย่างนี้ การทำนายอย่างนี้ก็ถ้าวางข้างต้นมักจะเกิดขึ้นช้ากว่าที่คนคาดคิด ตัวอย่างเช่น ในราวกลางศตวรรษที่ 19 มีคนทำนายว่าพวกชาวนาจะหมดไปจากประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่ก็ยังไม่เป็นจริงซะที ในอีกแง่หนึ่ง บางเรื่องก็เกิดขึ้นเร็วกว่าที่คาดหมาย อย่างเช่นเรื่องจุดจบของการปกครองระบอบอาณานิคม มีคนว่าสภาวะที่มีประเทศจำนวนน้อยกลุ่มหนึ่งแบ่งซีกโลกที่มีอาณาเขตอันไพศาล ให้เป็นอาณานิคมภายใต้การปกครองของประเทศเหล่านั้น สภาวะนั้นจะไม่ยืนยาวต่อไป แต่ก็ยังเป็นที่ยอมรับว่า มีสักกี่คนในสมัยของ โจ้ แชมเบอร์เลน (Joe Chamberlain) ที่คาดคิดว่าลัทธิจักรวรรดินิยมจะเปลี่ยนไปในช่วง

49 ข้อความในวงเล็บเป็นของผู้แปล

ชีวิตของคน ๆ เทียว ผมกำลังนึกถึงคน ๆ นั้น คือ วินสตัน (Winston Churchill) ผู้มีชีวิตระหว่าง ค.ศ. 1847-1965 (อังกฤษเริ่มสูญเสียดินแดนในสมัยนั้น)⁵⁰ นอกจากนั้น ข้อทำนายต่าง ๆ นั้น บางอันก็เกิดขึ้นได้เร็วกว่าและช้ากว่าที่คนจะกำหนดได้ (คือไม่แน่นอน เป็นได้ทั้งสองทาง)⁵¹ ตัวอย่างคือชาวนาซึ่งมีคนเข้าใจว่าจะหายไปจากสังคมที่เริ่มเป็นอุตสาหกรรม ก็ไม่ได้หายไปอย่างที่มีคนคาดคิด แต่ในระยะที่ชาวนายังคงอยู่ในสังคมเช่นอดีตนี้เอง ชาวนา ก็ไม่หายไปจากสังคมเป็นจำนวนมากอย่างน่าประหลาดใจ เช่นจำนวนชาวชนบทในโคลัมเบียเมื่อ ค.ศ. 1960 มีถึง 67% ของประชากรทั้งหมดโดยประมาณ แต่ในทศวรรษ 1970 จำนวนนี้ลดลงเหลือเพียงครึ่งเดียวหรือมากกว่าครึ่ง แม้ว่าเราไม่สามารถกำหนดเวลาที่แน่นอนได้ในการตั้งข้อทำนายต่าง ๆ แต่ข้อทำนายก็มีความสำคัญ ถ้าหากเราเชื่อว่าโอกาสของพวกยิว "ไม่ใ้ไปกว่าพวกกุสตาฟในอดีต" ในอันที่ระยิกรของคนแคระอยู่ในตะวันออกกลาง ก็อย่างถาวรแล้วละก็นั้นหมายความว่าเรารักห่วงเรื่องความอยู่รอดของพวกยิวในตะวันออกกลาง (จะอยู่อย่างไรท่ามกลางศัตรูชาวอาหรับ)⁵² ในการนี้ไม่จำเป็นที่เราจะต้องนึกว่าพวกยิวจะไปไม่รอดเมื่อนั้นเมื่อนี้ คือคิดโดยไม่ได้คำนึงถึงช่วงเวลา อย่างไรก็ตามประเด็นสำคัญที่ผมนึกถึงการเน้นนี้มีอยู่เพียงว่า คำถามประเภท "อะไรจะเกิดขึ้น" เป็นคำถามที่มีวิธีการแตกต่างจากคำถามประเภท "อะไรที่ว่าจะเกิดขึ้นนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อไหร่"

ที่ผมรู้ การทำนายที่ว่าไปตามลำดับเวลาซึ่งทำให้เกิดความมั่นใจได้นั้น เป็นคำทำนายประเภทเดียวกับที่พื้นฐานมาจากช่วงตอนเวลาที่ดำเนินไปตามปกติ ในช่วงตอนเวลาแบบนี้บางครั้งเราก็คาดเดาอะไรไม่ได้ ทั้งนั้น เราจึงอยากได้อยู่เสมอว่ามีคำอธิบายอะไรบางที่แสดงถึงความเคลื่อนไหวอยู่เป็นประจำอยู่ภายในช่วงตอนเวลาดังกล่าวนั้น พวกนักเศรษฐศาสตร์คือพวกที่ชอบค้นหาวงจรตอนเวลาประเภทนี้มากที่สุด พวกนักประชากรศาสตร์ก็ชอบเหมือนกัน (ถ้าหากว่าช่วงตอนเวลานั้นนั้นไปเกี่ยวข้องกับกรสืบช่วงเวลาของมนุษย์เป็นรุ่น ๆ) พวกนักสังคมศาสตร์สาขาอื่น ๆ ก็กล่าวอ้างเหมือนกันว่าเรื่องของพวกเขาก็เกี่ยวข้องกับช่วงตอนเวลา แต่ไม่เป็นอย่างนั้น ยกเว้นในกรณีที่มีผู้เชื่อว่าสาเหตุทำนายอะไรเป็นพิเศษ ตัวอย่างเช่นกรทำนายของนักมานุษยวิทยาชื่อโครเบอร์ (Kroeber)⁵³ เขาทำนายว่า "แพะรังเคิร์ชองร่างกายของสตรีจะเปลี่ยนแปลงมากที่สุดภายในยี่สิบปีเป็นปกติเสมอ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้โดยมากมักจะสลับไปมาระหว่างช่วงเวลาทุก ๆ 50 ปี" (ข้อทำนายเป็นจริงหรือไม่ ผมไม่มีความคิดเห็นอะไรเกี่ยวกับเรื่องนี้ครับ แม้กระทั่งผมอยากจะทำก็หวังว่าการทำนายแบบนี้ไม่เห็นได้ผลดีจริงการคาดเดาลำเก่า ๆ เลยก็ตาม) อย่างไรก็ตาม นัยที่ลึกซึ้งการกล่าวถึงช่วงตอนเวลาเช่นเป็นเพียงตัวหนึ่ง ก็เป็นการแสดงถึงกรหาความสัมพันธ์ในระดับ

50.-52. ข้อความในวงเล็บเป็นของผุ่แปล

53. โครเบอร์ (Alfred Louis Kroeber 1879-1960) เป็นนักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันที่มีอิทธิพลมากในครั้งแรกของศตวรรษที่ 20 เขาสนใจศึกษาวัฒนธรรมของพวกอินเดียนแดง และโบราณคดีของท้องถิ่นในหุบเขาคาลิฟอร์เนีย เม็กซิโก และเปรู เขาสนใจศึกษารูปแบบของการเปลี่ยนแปลงสังคมซึ่งมักเกิดขึ้นเป็นประจำเช่นเรื่องแพะรังสตรี นอกจากนี้ ความสนใจของเขายังครอบคลุมไปถึงเรื่องตำนาน นิทานพื้นบ้าน และภาษา เป็นต้น หนังสือที่เป็นงานเด่นของเขาคือ **Anthropology** (1923)

กว้าง ถ้าหากว่าความสัมพันธ์นั้นยากแก่ความเข้าใจเป็นส่วนใหญ่ คุณเหมือนว่า เศรษฐกิจโลกตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 18 (บางคนบอกว่าเร็วกว่านั้น) ได้ขยายตัวติดต่อกันเป็นประจำทุก ๆ ช่วง 20-30 ปี และความสมบูรณ์เฟื่องฟูพร้อมกับความหวังที่แน่วแน่จึงมักเกิดขึ้นเสมอภายหลังช่วงเวลาที่มีความยากลำบากทางเศรษฐกิจปรากฏเป็นบางเวลา ทุกวันนี้เราอยู่ในภาวะเศรษฐกิจทรุครวมซึ่งเป็นช่วงหนึ่งของสภาพเศรษฐกิจที่ยู่ยงเยือก มีคนเรียกสภาพนี้ว่า “คลื่นยาวคอนดราตียฟ” (*Kondratiev long waves*)⁵⁴ ทั้ง ๆ ที่หลายคนสงสัยว่าเจ้าคลื่นดังกล่าวมันมีจริงหรือไม่ แต่ผู้คนก็รับความศรัทธาโดยทั่วไป ผมเองไม่มีคำอธิบายอะไรหรอกครับ เพียงแต่คิดว่า อยากรู้ก็ค้นทำให้เราคาดการณ์เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจได้ และโดยทั่ว ๆ ไปมันก็ช่วยให้เรามีทางได้คาดคิดเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางวัฒนธรรม การเมือง และสังคม ซึ่งมักจะติดตามมาพร้อมกับการหมุนเวียนเปลี่ยนไปทางเศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ยุโรปในช่วงศตวรรษที่ 19 และ 20 ซึ่งนักประวัติศาสตร์ชาวยุโรปเห็นว่ามีประโยชน์ที่สุดนั้น อันที่จริงมันเป็นเรื่องของเจ้าคลื่นคอนดราตียฟเสียเป็นส่วนใหญ่ (คือเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมาก)⁵⁵ จากความแรงของคลื่น ถึงผมพร้อมที่จะทายเป็นตัวอย่างว่า คงยังไม่มีแนวโน้มใหม่เกิดขึ้นก่อนทศวรรษ 1990 ถ้าหากว่าเศรษฐกิจโลกจะยืนยาวไปได้นานขนาดนั้นก็ตาม แต่อะไรบางอย่างก็จะช่วยให้ผู้คนเชื่อตามที่ผมทายเช่นนั้น (เพราะ

54. คลื่นยาวคอนดราตียฟ เป็นทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของ *Nikolai Dmitrievich Kondratiev* เขาเป็นนักเศรษฐศาสตร์และสถิติชาวรัสเซีย มีชื่อเสียงระหว่างทศวรรษ 1920 เขาเป็นทฤษฎีคิดในวงวิชาการนอกรัสเซีย ในรัสเซียเขามองว่าสำคัญในฐานะเป็นผู้ร่างแผนพัฒนาห้าปีแรกทางด้านเกษตรกรรม แต่ในปี 1930 เขาถูกจับขังคุกในสมัยสตาลิน แล้วตายในคุกโดยไม่มีใครรู้ว่าเมื่อไหร่ หนังสือที่เขาเขียนในปี 1925 ซึ่งต่อมาได้รับการคัดลอกและแปลเป็นภาษาอังกฤษในปี 1935 คือเรื่อง **The Long Waves in Economic Life** ผลงานของเขาเป็นทฤษฎีคิดในฐานะแบบนอร์ธริชบายทฤษฎี “คลื่นยาว” (Long waves) หรือ “วงจรยาว” (Long cycles) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติในขบวนการเศรษฐกิจทุนนิยม เขาเชื่อว่าในระหว่างเวลาตั้งแต่ปี 1919-20 วิถีทางของเศรษฐกิจเริ่มต้นหันเห ภาวะเศรษฐกิจเริ่มตกต่ำและเป็นอยู่อย่างนี้ช้านาน จากการเก็บสะสมข้อมูลสถิติว่าด้วยการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจช่วงเวลา 36 ปี ที่เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมนี เขาได้ตั้งข้อสมมุติฐานกำหนดช่วงเวลาของเศรษฐกิจคลื่นยาว ซึ่งเป็นระยะเวลาของความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจไว้ดังนี้

1. จากปลายทศวรรษ 1780 หรือต้นทศวรรษ 1790 ถึง ค.ศ. 1844-51 ความรุ่งเรืองสูงสุดอยู่ในระหว่าง ค.ศ. 1810-17

2. จาก ค.ศ. 1844-51 ถึง ค.ศ. 1890-96 ความรุ่งเรืองสูงสุดอยู่ในระหว่าง 5 ปีตั้งแต่ 1870-75

3. ความรุ่งเรืองของเศรษฐกิจเกิดขึ้นนอกช่วงหน่งจากปี 1890-96 ถึง 1914-20 แล้วก็เริ่มตกต่ำ

ความจริงมีความเชื่อเรื่องเศรษฐกิจคลื่นยาวอยู่ก่อนที่คอนดราตียฟจะเสนอขึ้นมา เพียงแต่ว่าเขาเป็นผู้วิเคราะห์และให้ข้อมูลสถิติอย่างเป็นระบบคนแรก ทฤษฎีคลื่นยาวคอนดราตียฟนั้นขุมบดเตอร์เป็นผู้ให้ชื่อและเป็นผู้นำไปขยายความต่อ (ดูเชิงอรรถ 67)

55.-57. ข้อความในวงเล็บเป็นของผู้แปล

เศรษฐกิจตั้งเครียดหนักขึ้น และยังมีความไม่แน่นอนของเหตุการณ์อีกที่อาจจะแทรกเข้ามาก่อนความเปลี่ยนแปลง)⁵⁶

ข้อจำกัดของทฤษฎี

ถ้าตัดเรื่องการเรียงลำดับเหตุการณ์ตามเวลาออกไปแล้ว นักประวัติศาสตร์ก็จะกลายเป็นพวกที่ ให้คำทำนายได้เช่นเดียวกับพวกนักสังคมศาสตร์ซึ่งอาศัยทฤษฎีเป็นเครื่องจำลองความคิดต่าง ๆ (การนี้มักอาศัยวิธีคณิตศาสตร์เป็นหลัก) มาใช้กับความเป็นจริงอันไหนก็ได้ แต่วิธีการมองของพวกนักสังคมศาสตร์ มักจะไม่มีคุณค่าเพียงพอ เหตุที่ไม่มียุทธศาสตร์ เพราะว่าการกำหนดความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างของเหตุผลที่เราเค้นมันขึ้นมาเองนั้นจะไม่ทำให้เกิดข้อโต้แย้ง (แต่จะโต้แย้งได้ตามสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏ)⁵⁷ สมมุติว่าถ้านุษย์ใช้ทรัพยากรไปมากกว่าที่จะสร้างขึ้นมาชดเชยได้ทันที ไม่ช้าก็เร็วมนุษย์จะขาดแคลน คำถามที่จะตามมาก็คือเมื่อไหร่ภาวะนี้จะมาถึง เหมือนกับคำถามเรื่องน้ำมันในเวลานั้นนั้นแหละ ใครที่ลืกลืหายอะไรในเรื่องนี้ก็จะต้องตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบแน่ ๆ คงไม่ได้เพียงแค่ใช้การสังเกตอย่างเดียว แต่ถ้าคำถามมีลักษณะดังกล่าว มันก็ง่ายเกินไปและจะหาคำตอบที่ชัดเจนไม่ได้ คำตอบที่ได้ไม่เพียงพอ ถ้าใครพยายามตั้งมันขึ้นมาเพื่อหาข้อทำนายก็เป็นอันจบกัน ด้วยเหตุนี้ เดวิด กลาส จึงชี้ว่าวิชาประชากรศาสตร์ (ผมเข้าใจว่าจะรวมทั้งวิชาเศรษฐศาสตร์และภาษาศาสตร์ด้วย) เป็นวิชาที่พัฒนาที่สุกในบรรดา ศาสตร์สาขาอื่น ๆ เพราะมาตรฐานของวิชาเทียบได้กับวิชาฟิสิกส์ (ตามแฟชันนิยมที่เขาชอบเทียบกัน) และดังนั้นจึงเป็นวิชาที่ให้ข้อมูลจากการคาดการณ์อย่างน่ากลัว เช่นข้อสมมุติฐานของมัลธัส (Malthus) ที่ว่า การเติบโตของประชากรขึ้นอยู่กับขีดความสามารถของมนุษย์ที่จะหาทางดำรงอยู่ได้ ข้อสมมุติฐานนี้มีคุณค่าและปฏิเสธไม่ได้ อย่างไรก็ตามโดยตัวของมันเองแล้วมันไม่ได้บอกอะไรเราเลยว่าการเติบโตของประชากรและวิธีการดำเนินชีวิตของผู้คนในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต มีความสัมพันธ์กันมาอย่างไร ข้อสมมุติฐานนี้จะเอาไปใช้อธิบายวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วในอดีตก็อย่างกรณีความอดอยากของชาวไอริชไม่ได้ หากเราต้องการจะอธิบายว่า ทำไมในทศวรรษ 1840 วิกฤตการณ์ความอดอยากจึงเกิดขึ้นในไออร์แลนด์แต่ไม่เกิดในแองโกลาเซอร์ เราจะเอารูปแบบของทฤษฎีมัลธัสมาใช้อธิบายไม่ได้ แต่จะต้องวิเคราะห์หุ้บปัจจัยต่าง ๆ โดยไม่ต้องอ้างอิงถึงทฤษฎีนี้ และหากเราพยากรณ์เรื่องความหิวโหยในโซมาเลีย เราจะเอาแค่พูดซ้ำซากไม่ได้ว่าถ้าไม่มีอาหารเพียงพอคนก็อดอยาก โดยสรุปแล้ว ทฤษฎีประชากรศาสตร์นำมาใช้ได้ ในแง่ที่มันช่วยทำให้เราสร้างข้อทำนายที่มีเงื่อนไข ไม่ใช่คำพยากรณ์ทั้งคุ้น ทฤษฎีดังกล่าวไม่ได้เป็นเหตุทำให้เกิดคำพยากรณ์ ถ้าเช่นนั้นอะไรเป็นเหตุละ

เท่าที่มัลธัสเองได้คาดการณ์เกี่ยวกับแนวโน้มต่าง ๆ (อย่างผิด ๆ) เขาได้พึ่งพาข้อมูลประวัติศาสตร์บางอย่าง อาศัยการเจริญเติบโตของประชากร และอาศัยการกำหนดขนาดของปริมาณผลผลิต

ค่านอาหารที่เพิ่มขึ้นในอนาคต ซึ่งเรื่องขนาดนั้นเป็นที่พิสูจน์กันแล้วว่ามันซิกแซกได้ และเรื่องการเพิ่มขึ้นของปริมาณการผลิตอาหารก็ไม่จำเป็นจะต้องเป็นจริงเสมอไป⁵⁸ นักพยากรณ์แห่งวิชาประชากรศาสตร์หรือเศรษฐศาสตร์จะต้องไม่เพียงแต่รู้จักศึกษาความยืดหยุ่นของทฤษฎีไปสู่เนื้อหาที่เป็นจริงซึ่งมักเป็นปัญหาให้คิดกันได้มากพออยู่แล้ว นั่นหมายความว่า เขาจะต้องรู้จักพาตัวเองออกไปนอกขอบข่ายแนววิเคราะห์ทางทฤษฎีของเขา และออกไปจากอาณาเขตที่เขาซำของมุ่งสู่เขตแดนอันกว้างใหญ่แห่งประวัติศาสตร์รวมยอด (total history) ของอดีตหรือปัจจุบัน⁵⁹ เหตุใดหลังทศวรรษ 1930 โลกตะวันตกจึงกลับอุดมสมบูรณ์อีก เป็นเหตุให้ต้องมีการทบทวนโครงการต่างๆ เกี่ยวกับประชากรในอนาคต นี่เป็นคำถามที่เป็นหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์จะต้องตอบ ในการตอบนั้น ก็เป็นหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์อีกเหมือนกันที่จะก่อให้เกิดความกระจ่างเกี่ยวกับหนทางของการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอนาคต ทำไมปัจจุบันจึงมีคนเชื่อว่าอัตราการเพิ่มของประชากรในโลกที่สามจะลดลงโดยกรรมวิธีทำให้โลกส่วนนี้เป็นสังคมอุตสาหกรรมและสังคมเมือง คนคิดอย่างนี้ไม่ใช่เป็นเพราะมีตัวอย่างที่ทำมาแล้ว (มีข้อมูลในประวัติศาสตร์) แต่เป็นเพราะว่ามีกรณีเขาสังคมโลกที่สามไปเปรียบเทียบอย่างผิดฝาผิดตัวกับประวัติศาสตร์ประชากรของประเทศที่พัฒนาแล้ว (นี่คือการใช้อัตนสมมุติฐานทั่วไปในวิชาประวัติศาสตร์) อย่างไรก็ดี โชคดีที่ว่า ถ้าหากจะมีการเปรียบเทียบกันถึงอดีตของนักประชากรศาสตร์และนักเศรษฐศาสตร์ฝ่ายแรกจะระมัดระวังในเรื่องนี้มากกว่าฝ่ายหลัง ผมไม่จำเป็นที่จะต้องมาพูดซ้ำอีกว่า เดวิด กลาส ทำงานในอาชีพนักสังคมวิทยาเกือบตลอดชีวิตของเขา ไม่ใช่ในนักประชากรศาสตร์หรือกรับ นอกจากเขามีความสนใจในสาขาวิชาอื่น ๆ แล้ว เขายังเป็นนักประวัติศาสตร์ที่แหลมคมและคงแก่เรียนอย่างน่าทึ่ง ที่เขาเป็นนักประชากรศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ได้ก็เพราะเขารู้ว่า “นักประชากรศาสตร์รอบรู้ก็แค่เพียงส่วนเดียวในวิชาของตน ส่วนที่เหลือนั้นตกเป็นภาระแก่นักประวัติศาสตร์และนักสังคมวิทยา”

อย่างไรก็ตาม ผมอยากจะพูดว่าพวกนักประวัติศาสตร์ก็เช่นเดียวกับพวกนักสังคมศาสตร์ คือมักจะจนปัญญาเมื่อต้องเจอกับปัญหาเรื่องอนาคต ไม่ใช่พวกเขาไม่เอาไหนอะไรกับ แต่เป็นเพราะว่า พวกเขา

58. มาร์กซได้ยกถ้อยคำวิจารณ์ของทฤษฎีของมัลธัสไว้ โดยที่เขาไม่เชื่อว่า “การต่อสู้เพื่อความคงอยู่” ที่มัลธัสได้ประยุกต์จากทฤษฎีของดาร์วินมาใช้มันเพียงพอสำหรับการนำมาสร้างทฤษฎีประชากร (หรือที่มาร์กซชอบเรียกว่าทฤษฎีประชากรล้นโลก) เพราะการอธิบายของทฤษฎีนั้นไม่พูดถึงความจริงเกี่ยวกับการต่อสู้ของชนในสังคมแต่ละแบบตามความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ โปรดดู L.M. Ronald (ed.), **Marx and Engels on Malthus** (New York: International Publishers, 1954),

59. นิธิ เอียวศรีวงศ์ เป็นผู้อ้างถึงคนแรกในคำแปลว่า “ประวัติศาสตร์ทั้งหมด” และอ้างถึงใน E.J. Hobsbawm, “Form Social History to the History of Society,” **Daedalus** (Winter, 1971), p. 20-45.

ไม่รู้ว่าสิ่งที่กำลังทำอยู่เป็นระบบทั้งหมดกันคืออะไร และทั้ง ๆ ที่มาร์กซ์เคยเป็นผู้นำในแนวทางนี้มาก่อนแล้ว พวกเขาอีกก็ไม่ออกว่าปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคมมันมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างไร คำว่า "สังคม" (ในความหมายทั้งที่เป็นเอกพจน์และพหูพจน์) ที่เราสนใจกันอยู่นี้ที่จริงมันคืออะไรกันแน่ะ นักนิเวศน์วิทยาอาจปักปันเขตแดนสังคมตามระเบียบวิชาของตน แต่พวกที่ศึกษาทางสังคมมนุษย์ (ยกเว้นนักมานุษยวิทยาบางคน ซึ่งสนใจชุมชนบุพกาลเล็ก ๆ และสังคมที่แยกอยู่โดดเดี่ยว) มีไม่กี่คนหรอกที่อ้างว่าเขากันเขตแดนสังคมอย่างเดียวกันกับพวกนิเวศน์วิทยา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกสมัยใหม่พวกเขาจะทำอย่างนั้นไม่ได้ เรากำหนดทางของพวกเรานะครับ ที่นี้พวกนักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ล่ะ พวกนี้เขาไม่เหมือนพวกนักสังคมศาสตร์ เขาบอกว่าเขาไม่สามารถซีกแซกออกไปจากปัญหาที่เขาไม่รู้ พวกเราไม่เหมือนพวกเขาในแง่นี้ พวกเราเอนเอียงตามแรงชักจูงที่พยายามลากเอาวิชาสังคมศาสตร์ไปลอกเลียนแบบวิชาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติซึ่งเป็นที่คิดว่ามีศักดิ์ศรีดีกว่า และนั่นในที่สุดก็ได้ทำให้พวกเราและนักมานุษยวิทยามีความรู้ที่แตกแยกกันไปคนละทิศทางในเรื่องความหลากหลายของประสบการณ์ในบ้านสังคมมนุษย์ เห็นที่เรารู้ที่ศึกษาเรื่องของมนุษย์จะต้องเปลี่ยนแปลงแนวความคิดเสียใหม่แล้ว เราจะต้องศึกษาวิชาของเราโดยการติดตามแนวทาง 3 ประการนี้คือ หนึ่ง การเปลี่ยนแปลงทางสังคม สอง ปฏิสัมพันธ์ของคนและสิ่งต่าง ๆ ในสังคม และสาม การเปลี่ยนผ่านของคนและสิ่งต่าง ๆ ในสังคม ประวัติศาสตร์เท่านั้นที่ให้แนวทางเหล่านี้ ใครก็ตามที่คิดจะเผชิญหน้ากับอนาคตโดยไม่นึกถึงประวัติศาสตร์แล้ว ก็เท่ากับว่าเขาไปยื่นเท้าหยอนาคคอย่างคนตามอค ไซ้แก่เท่านั้น ตัวเขาจะเป็นอันตรายอีกด้วย

ประโยชน์ของประวัติศาสตร์

ขออนุญาตให้ผมโดยกตัวอย่างที่มีกรรมศาสตร์ตัวอย่างหนึ่งเออะครับ คุณคงจำได้ว่าเมื่อเดือนมิถุนายนที่แล้ว หน่วยสังเกตการณ์ของอเมริกันได้รายงานว่ามีระเบิดปรมาณูของรัสเซียกำลังมุ่งหน้าเข้ามา กว่าที่จะมีการรู้ว่ารายงานดังกล่าวเป็นความผิดพลาดของเครื่องคอมพิวเตอร์ ฐานจรวดนิวเคลียร์ของสหรัฐได้เคลื่อนไหวอย่างฉับพลันเพื่อปฏิบัติการอยู่เป็นเวลาหลายนาที ที่นี้สมมติให้คนกลับเข้ามาในเวลานั้นแล้วบอกคนคำว่าสงครามนิวเคลียร์กำลังจะระเบิดออกแล้ว ผมว่าแม้แต่คนที่ไม่ใช่ใจอะไรทั้งนั้นก็ไม่จำเป็นต้องใช้เวลาถึง 3 นาทีที่จะสรุปว่าสิ่งที่ตาคนกลับเข้ามาบอกนั้นไม่น่าจะเป็นไปได้ ถ้าย้อนดูประวัติศาสตร์โดยเฉพาะ เราจะเห็นว่าไม่เคยปรากฏสงครามโลกที่ระเบิดออกโดยไม่มีวิกฤตการณ์ หรือร่องรอย หรือมีแสงสว่างหน้ามาก่อน ซึ่งอย่างน้อยก็คงกินเวลาเป็นเดือน หรือเป็นอาทิตย์ หรืออย่างน้อยก็คงหลายวัน เช่น ถ้าหากว่าเราอยู่ในสถานการณ์วิกฤตการณ์คิวบาเมื่อ ค.ศ. 1962 แน่แน่นอนเราจะไม่ค่อยแน่ใจในสถานการณ์นัก กล่าวโดยสรุปก็คือว่า อย่างน้อยเรามีกรอบความคิดที่มีเหตุผลว่าสงครามโลกอาจจะระเบิดออกได้ในสถานการณ์อย่างไรบ้าง ซึ่งมันขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงในอดีต จากพื้นฐานการวิเคราะห์

เช่นนี้ทำให้เราสามารถประเมินดูได้ว่าอะไรมีทางเป็นไปได้ และอะไรที่เป็นไปไม่ได้ ผมไม่คิดว่าปัจจุบันแคนาดาจะให้ความสนใจกับการวางแผนเตรียมไว้ทำสงครามกับสหรัฐอเมริกา หรือในทำนองเดียวกันอังกฤษเตรียมไว้ทำกับฝรั่งเศส อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่เราไม่ประเมินผลทำนองนี้ เราอาจเฝ้าเมืองที่จะตมมุคว่าอะไร ๆ ก็เกิดขึ้นได้ทั้งนั้น ซึ่งอันนี้เหมือนกับข้อสมมุติฐานในหนังสือประเภทเขย่าประสาทหรือเป็นความคาดหวังของพวกแฟนหนังอวกาศยูเอฟโอ ที่นั่นถ้าหากว่าเราต้องการชีวิตให้ตัวเราอยู่ในเฉพาะเหตุการณ์ที่เราสามารถเตรียมการรับหน้าไว้ได้ละ เราก็ต้องนึกดูว่ามี “เรื่องเลวร้ายที่สุด” เรื่องไหนบ้างที่จะเกิดขึ้นได้ แล้วก็วางแผนรับมือกับมัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ตัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นและคนจะกล่าวหาว่าเราเป็นพนักงานที่ไม่รับผิดชอบ แต่การทำนายแบบนี้เป็นวิธีการที่ไม่สมเหตุผลพอ ๆ กับการสมมุติว่าอะไร ๆ ก็เกิดขึ้นได้ เพราะว่าเรื่องที่เลวร้ายที่สุดไม่ได้มีโอกาสเกิดขึ้นได้มากกว่าเรื่องที่ดีที่สุด และการเตรียมป้องกันรับมือเรื่องร้ายที่สุดมีความแตกต่างอย่างมากจากวิปฏิบัติการณ์ที่จะเข้ารับมือกับเรื่องที่ว่า ตัวอย่างเช่น กรณีที่รัฐบาลอังกฤษต้องการเอาชนะเยอรมันและออสเตรเลียผู้อาศัยอยู่ในประเทศไปกักกันไว้ในปี 1940 (เพื่อแก้ปัญหาทหารชน แต่ก็ทำไม่ได้ง่าย ๆ)⁶⁰

อาการที่คนนึกถึง “เรื่องร้ายที่สุด” นั้น ในทางจิตวิทยาก็คืออาการประสาทหลอนหรืออาการหวาดนั่นเอง เป็นความจริงที่ว่าเรามีชีวิตอยู่ในโลกปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความตึงเครียดและความหวาดกลัว อีกทั้งเต็มไปด้วยความหวาดกลัวและความไม่คิดวิเคราะห์ห่อหุ้มประกอบกัน ดังนั้น คนจึงคาดการณ์แต่สิ่งทีเลวร้าย การนี้ไม่ได้เกิดขึ้นแต่ในหมู่พวกที่มีอาชีพต้องเผชิญกับสิ่งนี้ อย่างนักการทหาร นักสืบหน่วยราชการลับ และพวกนักเขียนเรื่องสยองขวัญ หากยังรวมไปถึงคนที่มิเหลือผลเป็นอย่างที่ ซึ่งสามารถแยกแยะความแตกต่างได้ เช่น เมื่อเขานึกถึงกองทหารของพวกอัฟกานิสถานหรือพวกคิวบา (ซึ่งไม่เหมือนกับกรณีของพวกฝรั่งเศส) ในดินแดนแอฟริกาบางส่วน เขาก็สามารถชี้ว่าใครมีความชัดเจนในภูมิศาสตร์การเมืองของดินแดนดังกล่าวมากกว่ากัน (พวกคิวบาย่อมรู้น้อยกว่าพวกอัฟกานิสถานหรือพวกฝรั่งเศสผู้เป็นเจ้าของอาณานิคมเก่า)⁶¹ ที่แย่ไปกว่านั้นก็ซ้ำ คนเต็มเหลวที่จะเข้าใจโลก และอันนี้ทำให้คนไม่ยอมคิด กลายเป็นว่าพยายามสร้างแต่ระบบกลไกขึ้นมาเพื่อควบคุมเรื่องที่เลวร้ายที่สุด ระบบกลไกนั้นก็ให้แก่สัญญาณที่คนอ่านพากันเข้าใจผิดไปว่าเป็นสัญญาณ “ถึงมือจู่โจม” เมื่อชาคนักประวัติศาสตร์ที่เป็นนักปฏิบัติก็มีแต่ช่างเครื่องที่ควบคุมเทคนิคเกี่ยวกับอะตอมซึ่งจะคอยบอกว่าเป็นสัญญาณที่ส่งออกมาจากเครื่องกลนั้นถูกตีความทางเทคนิคผิดพลาดไป ทำให้ความพินาตสิ้นสุดลงได้ ในแง่หนึ่ง สัญญาณภัยที่ส่งออกมาผิด ๆ เช่นนี้เป็นเรื่องของคนที่เผชิญอนาคตโดยไม่ย้อนถกถึงอดีต ก่อให้เกิดความเหลวไหลขึ้นได้อย่างขนหัวของสองเกล้า (hair-raising *reductio ad absurdum*) ผมไม่คิดจริง ๆ หรือครับว่า ถ้าหรือเมื่อสงครามระเบิดออก มันจะเป็นเพราะความผิดพลาดทางเทคนิค แต่ความจริงก็คือว่ามันอาจเกิดขึ้นได้ หรือมีทาง

60.- 62. ข้อความในวงเล็บเป็นของผู้แปล

เป็นไปได้บ้างเหมือนกัน และกรณีนี้จะแสดงให้เห็นว่า สิ่งจำเป็นซึ่งขาดไม่ได้สำหรับความที่มนุษย์จะเผชิญหน้าอนาคตก็คือการใช้เหตุผลทางประวัติศาสตร์เข้าประเมินอนาคตและพฤติกรรมของมนุษย์ก่อนอนาคต

ด้วยเหตุนี้เองครับ นักประวัติศาสตร์ควรจะต้องออกมาจากที่หลบซ่อนกำบังตัวอยู่หลังเจ้าทั่วไปทั่ว การกว้าง ๆ (generalities) ได้แล้ว ถึงเวลาที่ควรจะออกมาให้ข้อคิดเห็นต่อการพนันของกันอื่น ๆ และถึงเวลาที่จะต้องลงมือพนันด้วยตัวเอง ถ้ามีคนถามว่าสงครามโลกจะเกิดขึ้นหรือไม่ ผมคิดว่าเราเริ่มแนวโน้มที่อยากจะสรุปว่าสงครามนั้นมันทางเป็นไปได้อย่างมากที่สุด ระยะเวลาที่ก่อตัวของมันหรือวิวัฒนาการได้ปรากฏแล้ว ถ้านักประวัติศาสตร์หลีกเลี่ยงไม่ตอบคำถามนี้ ถ้าตอบจากคนอื่น ๆ จะไม่น่าสนใจ ที่ผมยกตัวอย่างนี้ไม่ได้หมายความว่าสงครามโลกจะต้องเกิดขึ้น พวกที่หาอย่างอื่นอาจจะชนะก็ได้ คุณอาจสร้างภาพอนาคตที่แสดงว่าสงครามนั้นหลีกเลี่ยงได้ แต่ไม่ใช่เดี๋ยวนี้แล้วนะครับ เพราะมันมีอะไรหลายอย่างเหลือเกินที่ทำให้เรามั่นใจ และผมก็คิดว่ามันอาจไม่เป็นอย่างที่ผมวิพากษ์ก็ได้ แต่มันยากครับ ก็คือเราจะตกลงเสียไปว่า สงครามนิวเคลียร์ (ระหว่างสหรัฐอเมริกากับรัสเซีย) จะไม่เกิดขึ้น ทั้ง ๆ ที่ที่เบ้มทั้งสองได้ตกลงกันแล้วว่า จะไม่ทำให้เกิดสงครามที่ทำลายล้างด้วยกันทั้งสองฝ่ายอย่างนั้น (ใครรับประกันได้ว่าสงครามนิวเคลียร์ ไม่ระเบิดอย่างแน่นอน)⁸³ เหตุผลที่สำคัญก็คือว่า ปัจจุบันสหรัฐ ฯ ยากที่จะเข้าไปรุกรานสงครามย่อย ๆ ขึ้นได้ในส่วนต่างๆ ของโลก นอกจากทำสงครามนิวเคลียร์ อย่างไรก็ตาม สถานการณ์อาจไม่มีคณนขนาดนั้นก็ได้ ถ้าสมมุติว่าสหรัฐ ฯ สามารถชักหางสงครามแบบเก่า ๆ ให้เกิดขึ้นได้อีก มันก็ยากหน่อยแต่ไม่ถึงกับเป็นไปได้⁸⁴ นอกเหนือจากนี้ ผมคิดว่าเป็นไปได้อย่างมากว่าประเทศเป็นจำนวนมากที่ก่อการลี้ภัยหนีความย่อยยับจะหลีกเลี่ยงสงครามโลก และถึงจะมีอีกหลาย ๆ ประเทศที่ทำแบบเดียวกัน ดังนั้น โอกาสที่จะไม่เกิดสงครามโลกอาจขึ้นอยู่กับความตั้งใจของประเทศต่าง ๆ ในอันที่จะเข้าร่วมกติกาสัญญาจำกัดความระหว่างประเทศ ถ้าเกิดแนวโน้มนั้นจะมีกติกาสัญญาประเภทนั้นขึ้น ทางเลือกที่ฉลาดสำหรับหลาย ๆ ประเทศรวมทั้งอังกฤษด้วยก็คือ ถอนตัวออกมาเสียจากเขตของกำลังอาวุธและฐานทัพนิวเคลียร์ ในขณะนั้นยากที่เราจะทำนายว่าทางเลือกดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ ส่วนที่จะให้ทำนายถึงผลของสงครามนิวเคลียร์ทั่วโลกนั้น ไม่ได้อยู่ในขอบเขตของประเด็นที่ผมกำลังพูดอยู่ ผมว่าไม่มีคนบ้าโง่ไปหรืออเมริกาเหนือที่ไหนหรือครับที่จะฟังคำปลอบประโลมของใครว่า ถึงอย่างไรสงครามนิวเคลียร์ก็จะไม่กวาดล้างเอาชีวิตมนุษย์หรืออารยธรรมบนผืนปฐพีไป ฉะนั้น คงไม่มีใครคิดพินันกับสงครามนิวเคลียร์แน่

หน้าที่รับผิดชอบของนักประวัติศาสตร์

ผมจะสรุปสิ่งที่ผมพูดไปแล้วอย่างไรดี ผมว่านักประวัติศาสตร์ไม่ไร้หมอกในความหมายที่ว่า พวกเขาสามารถหรือไม่ก็ควรพยายามเขียนหัวข้อข่าวในช่วงปีหน้าหรือในรอบศกวรรษหน้าให้กับวารสารของ

83. ผู้เขียนได้ให้เชิงอรรถอธิบายความตอนนั้นว่า ในปี 1939-45 มีการใช้ยุทธวิธีสงครามเคมีมาแล้ว แต่การันไดถูกห้ามมิให้นำมาใช้ซ้ำ อย่างไรก็ดี มีคนเชื่อว่าสงครามอาจเกิดขึ้นได้อีกโดยการนำอาวุธชนิดนั้นมาใช้

วิทยุบีบีซีเพื่อให้เป็นบริการข่าวสารแก่ชาวโลก พวกเขา (นักประวัติศาสตร์)⁶⁴ ไม่ได้และไม่และควรจะต้อง อยู่ในแผนแกว่งชะตาของฝ่ายรัฐกิจกรพหุภคณ์ ผมรู้ว่ามันก็คิดจำนวนมารวมทั้งนักประวัติศาสตร์ด้วย จากแนวทางการเปลี่ยนแปลงของประวัติศาสตร์ พวกเขาได้เห็นชะตากรรมของมนุษย์ที่กำลังดำเนินไปสู่จุดหมายแห่งความสุขหรือความทุกข์ทรมานในอนาคต ความเชื่อเช่นนั้นมักให้ทัศนะทำนองว่า ความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคมบางแห่งขณะนี้ ได้มาถึงจุดหมายของมันแล้ว ในวงการสังคมศาสตร์ของอเมริกันราว ทศวรรษ 1960 มีความมั่นใจในเรื่องนี้มากจนผู้คนเห็นเป็นเรื่องธรรมดา อย่างเช่นเมืองโอมาฮาพวกเขา ก็ถือว่าเป็นนครเจริญสาเต็มใหม่ แน่นนอน มันคงยากที่เราจะไปจับผิดในเรื่องนี้ แต่การคาดคิดแบบนี้ไม่ค่อย มีประโยชน์เท่าไร เป็นความจริงทั้งที่นักปรัชญา เอ็นสต์ บล็อก (Ernst Bloch)⁶⁵ กล่าวว่ามนุษย์ เป็นสัตว์ที่มีความหวัง มนุษย์ฝันถึงอนาคต และมีเหตุผลที่ทำเช่นนั้น นักประวัติศาสตร์ก็เหมือนกับ คนอื่น ๆ เมื่อเขาคิดว่าอะไรก็อนาคตที่มนุษย์ควรปรารถนา เขาก็ต้องการให้ความรู้นี้แก่ เพื่อนมนุษย์ เขาต้องการต่อสู้เพื่อสิ่งนี้ และอยากรู้ว่าประวัติศาสตร์กำลังไปตามทางที่เขาคิด ไว้อย่างที่เป็นจริงในบางครั้งหรือไม่ ไม่ว่าในกรณีใดก็ตาม ถ้ามนุษย์สูญเสียความเชื่อมั่นเรื่องอนาคต ทางที่โลกจะดำเนินต่อไปนั้นไม่น่าจะเป็นสัญญาณที่ดีเสียแล้ว และภาพของอนาคตที่มีแต่ความมืดมัวซึ่ง พระเจ้าดับนาคให้ (Götterdämmerung scenarios) ก็คงเข้ามาแทนความฝันต่าง ๆ ที่มนุษย์วาดไว้ อย่างไรก็ดี ไม่ว่าอนาคตของมนุษย์จะเป็นอย่างไรและเราจะชอบอนาคตที่กำลังจะมาถึงหรือไม่ก็ตาม เราไม่ควรปล่อยให้สิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่องาน ของนักประวัติศาสตร์ก็ทำการกันคว้าความเป็นมาของมนุษย์ (นักประวัติศาสตร์ต้องเป็นผู้ศึกษาอดีต และใช้อดีตศึกษาวิเคราะห์อนาคตด้วยตัวเองโดยไม่ติดในกรอบ ทฤษฎีใด ๆ)⁶⁶

ลองให้ผมอธิบายในแบบที่ขัดแย้งกันดูบ้าง ผมว่าไม่มีประโยชน์อะไรที่จะปฏิเสธมาร์กซ์เพราะ สาเหตุที่เราไม่ชอบที่เขาอธิบายสังคมปัจจุบันในรูปแบบของระบบทุนนิยมและสังคมนายทุน โควคือเป็น ปรัชญาการด่างประวัติกาศาสตร์ หรือ ไม่ก็โอบอ้อมเขาเพียงเพราะว่าเราต้องการสังคมนิยมซึ่งเขาบอกว่าจะสืบ ต่อจากระบบสังคมทุนนิยม ผมเชื่อว่ามาร์กซ์เองเข้าใจเรื่องแนวโน้มของสังคมระดับพื้นฐานและมีความ

64. ข้อความในวงเล็บเป็นของผู้แปล

65. Ernst Bloch เป็นนักปรัชญามาร์กซิสต์ชาวเยอรมัน แต่เขาได้รับอิทธิพลปรัชญาล้านกลางลึกลับเยอรมัน (Christian and Jewish Mysticism) มาแต่ต้น ดังนั้นเขาจึงเป็นพวกนักลัทธิลึกลับนิยมและเอ็กซีส เตนเซซลิสต์ เขามองความศักดิ์สิทธิ์กับลึกลับ ลึกลับ และชาคว์ เขาคิดด้านความคิดของมาร์กซ์และทฤษฎี มาร์กซิสต์หลายตัว เนื่องจากความคิดของเขาค่อนข้างยากและเน้นหนักไปในด้านศาสนา ปรัชญาของเขาจึง ห่างไกลจากเรื่องราวของมนุษย์

66. ข้อความในวงเล็บเป็นของผู้แปล

ต้องทำอย่างลึกซึ้ง แต่จริง ๆ เราไม่รู้ว่าแนวโน้มดังกล่าวจะทำให้เกิดอะไรขึ้นบ้าง คงเหมือนกับอนาคตที่มีคนทำนายมาแล้วหลายประการ คือเมื่อมันเกิดขึ้นจริงเราอาจจะนึกไม่ออก โดยที่ไม่ใช่เป็นเพราะว่าคำทำนายนั้น ๆ ผิด แต่เป็นเพราะว่าเราเห็นมันเป็นอย่างอื่นต่างหาก ผมไม่ได้บอกว่าเราควรจะไปไกลถึงขนาดที่ชุมปีเตอร์ (Schumpeter)⁶⁷ กล่าวไว้ ชุมปีเตอร์ (ผู้ซึ่งเป็นคนหัวเก่าและนับถือมาร์กซ์ในแง่ที่มาร์กซ์มีสายตาไกลสำหรับการวิเคราะห์เป็นเยี่ยม) กล่าวว่า “การยอมรับการตีความของมาร์กซ์ ในความหมายของพวกเขาอนุรักษ์นิยมหมายความว่ามาร์กซ์เป็นที่ยอมรับอย่างแข็งขัน” ฉะนั้น เราไม่จำเป็นต้องยอมรับความหวังและการคาดการณ์ของมาร์กซ์ แต่เราควรจำไว้ว่า ความหวังและการคาดการณ์แม้จะแยกจากกันไม่ได้ ก็ใช้สิ่งเดียวกัน

ยังมีทางอีกมากครับที่นักประวัติศาสตร์จะมีส่วนช่วยเหลือพวกเราสำรวจอนาคต โดยพวกเขาจะเป็นฝ่ายค้นว่าอะไรคือสิ่งที่มนุษย์ทำได้อะไรทำไม่ได้ในเรื่องของอนาคต พวกเขาจะเป็นฝ่ายวางทิศทางข้อจำกัด ศักยภาพ และขั้นตอนของพฤติกรรมมนุษย์ พวกเขาจะเป็นผู้แยกแยะความแตกต่างระหว่างสิ่งที่คาดการณ์ได้กับสิ่งที่คาดการณ์ไม่ได้ และระหว่างสิ่งต่าง ๆ ที่หายวับล่องหน้า สิ่งหนึ่งก็คือ นักประวัติศาสตร์สามารถทำให้คนเห็นว่าถารทำนายที่ปราศจากความชัดเจนนั้นเป็นอันตรายและเหลวไหลเพียงใด การทำนายที่ไม่มีอิทธิพลนั้นเป็นที่นิยมมากในบรรดาผู้ที่ชอบมองหาสถานภาพแบบวิทยาศาสตร์ ผมหมายถึงคนที่ชอบคิดถึงวิธีการทำนายการปฏิบัติโดยการตั้งความสงสัยในปริมาณเช่นว่า (ผมกำลังจะอ้างข้อความของนักสังคมวิทยาแท้ ๆ คนหนึ่ง) “การเปลี่ยนแปลงประเทศให้ทันสมัยนั้นคงจะเป็นไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็วตั้งแต่เวลาอย่างนั้น จนทำให้เกิดความพร้อมทำการปฏิบัติได้” จากวิธีการตั้งข้อสงสัยอย่างนี้แล้ว พวกเขาที่ “สะสมข้อมูลในเชิงเปรียบเทียบ มีทั้งที่เป็นข้อมูลประเภทเจาะจงเลือกมาให้สอดคล้องกับสิ่งที่มียุอยู่ และประเภทที่เก็บมาจากที่อยู่ใกล้ตัวตามสะดวก” พวกมาร์กซ์ลิสต์ไม่ใช่พวกที่ทำแบบนี้ นอกจากนี้ พวกนักประวัติศาสตร์ยังมีความสามารถและจะต้องทำให้คนเห็นว่าวิธีการที่ใช้กันอยู่

67. ชุมปีเตอร์ (Joseph A. Schumpeter 1883-1950) เป็นชาวออสเตรีย มีความรู้หลายแขนง คือ กลศาสตร์ ประวัติศาสตร์ กฎหมาย ศิลปะ สังคมวิทยา คณิตศาสตร์ แต่ทำให้เขามีชื่อเสียงคือเศรษฐศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อความคิดของเขาถือคอนตราเด็คทีฟ เขาเอาความคิดของคอนตราเด็คทีฟมาขยายความคิดนั้นก็คือภาวะเศรษฐกิจลดลงจะเกิดหลังภาวะเศรษฐกิจเฟื่องฟู เขาเชื่อว่าในขบวนการของเศรษฐกิจทุนนิยม ภาวะขึ้นลงทางเศรษฐกิจเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ ส่วนภาวะตกต่ำและการกลับสู่ภาวะปกติมันไม่ใช่สิ่งสำคัญ แม้ว่าจะมีผลกระทบต่อกันและกันขณะที่มีปรากฏขึ้น ทำให้เกิดความขาดลำบากทางเศรษฐกิจก็ตาม แต่ปัญหาจะถูกขจัดไปได้โดยการใช้นโยบายเข้าแก้ไข ผลงานที่สำคัญของเขามี **Das Wesen und der Hauptinhalt der Theoretischen Nationalökonomie** (1098); **The Theory of Economic Development** (1912); **Business Cycles** (1039); **History of Economic** 1954); **Capitalism, Socialism, and Democracy** (1942).

ในการทำนาอนาคตซึ่งมักมีการเอาสิ่งที่ไม่น่าเกิดขึ้นได้มาพยากรณ์ว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เช่นนั่นคือความเหลวไหลไร้สาระ พวกนักประวัติศาสตร์มีความสามารถนำเอาข้อมูลสถิติมาตรวจสอบได้โดยการประมาณอนุมาน ว่าที่จริงพวกเขาสามารถบอกได้ว่าอะไรที่อาจเกิดขึ้นได้ และยิ่งไปกว่านั้นยังบอกได้ด้วยว่าอะไรที่ไม่น่าเกิดขึ้น พวกเขาอาจไม่ได้รับความสนใจจากคนอื่นมากนัก นั่นก็เพราะเรื่องเนื้อหาประวัติศาสตร์แต่อาจมีคนสนใจพวกเขาบ้าง ถ้าหากว่าพวกเขาจะใช้เวลาให้มากขึ้นจริงๆ เพื่อทำการประเมินและปรับปรุงความสามารถของพวกเขาในการวิเคราะห์อนาคต และจะต้องออกประชาสัมพันธ์สิ่งที่พวกเขาจะทำการกล่าวอีกสักหน่อย แม้ว่าพวกเขา (คนสมัยนี้)⁸⁸ พร้อมแล้วทุกอย่าง แต่กระนั้น ก็ยังมีสิ่งที่ต้องโทษเดาบ้าง

อ.เจ. ฮอบบอม ลิขสิทธิ์ 1981

ถ้าหากแรงงานของผู้แปลจะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านบ้างแล้ว ขอคุณกรรมนี้ไว้ให้เป็นที่ระลึกถึง วรพุทธิ ชัยนาม นักสังคมศาสตร์ผู้แสวงหาสังคมที่สร้างสรรค์จริงใจ โดยความช่วยเหลือร่วมมือซึ่งกันและกันของมนุษย์

ทรเทัญ อันตระกุล

13 กันยายน 2524

ศูนย์วิทยุทัตวิพยากรณ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

88. ข้อความในวงเล็บเป็นของผู้แปล